

Jelige: anya

***Az elítélt anya elhelyezése, gyermekeivel való
kapcsolattartása és kapcsolatépítése a magyar
szabályozás tükrében***

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	4
II. Kutatási módszer.....	7
III. Az elítélt nő elhelyezésének folyamata terhesség esetén.....	8
IV. Anya-gyermek részleg (Kutatás II. alapján)	9
1. Általános szabályok.....	9
2. A részleg sajátosságainak előnyei	11
3. Kapcsolattartási lehetőségek	12
4. Bent lévő gyermek és a család viszonya	13
5. Mit jelent számukra gyermekük?	14
V. Az együttes elhelyezés időtartama	16
1. A jogszabályokban megjelenő ellentétes rendelkezések.....	17
2. Javaslat	18
2. 1. 6+6 hónapos együttes elhelyezés	20
2. 2. A 3 éves együttes elhelyezés vizsgálata	20
VI. Az anya-gyermek együttes elhelyezésére nem szolgáló büntetés-végrehajtási intézetek (Kutatás I. alapján)	21
1. Gyermekre gyakorolt hatás	22
2. A kapcsolattartásra vonatkozó rendelkezések rendszere.....	25
3. Egyes kapcsolattartási formák.....	25
4. 1. Levelezés	26
4. 2. Csomagküldés	27
4. 3. Távbeszélő használata	27
4. 4. Személyes látogatás.....	28
4. 4. 1. A látogatás körülményei és szabályai	28
4. 4. 2. A személyes látogatás szerepe	29
4. 4. 3. Megfelelő látogatási feltételek	31
5. Kapcsolattartási módokat befolyásoló tényezők	33
6. Programok – ünnepek.....	34
7. Egy megoldás – a meseterápia	36
VII. Új Bv. Kódex.....	38
VIII. De lege ferenda javaslatok	38

1. Anya-gyermek közös elhelyezésének időtartamára vonatkozó javaslat	38
2. Az anya-gyermek kapcsolat kialakítására és fejlesztésére vonatkozó javaslat	39
Mellékletek	41
Forrásjegyzék	48

I. Bevezetés

Dolgozatomban elsősorban arra keresem a választ, hogy a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben (továbbiakban: bv. intézet) milyen kapcsolat alakul, illetve alakulhat ki a fogvatartott édesanya és gyermeke között. Az anya-gyermek kapcsolat egy olyan kötelék, amely a legmeghatározóbb az ember életében, amely kialakulása már magzati korban kezdődik, szerepéhez tehát nem férhet kétség. Az anya bebörtönzése negatívan hat erre a kötelékre, ezért kiemelt jelentőségűnek tartom, hogy a fogva tartás anya-gyermek kapcsolatra való hatását érzékeltessem, megismertessem. Célom, annak bemutatása, hogy a börtönártalmak e formáját a legminimálisabb szintre kell csökkenteni. Több szempontból is figyelmet érdemel e fogvatartotti kategória, egyrészt speciális szükségleteik, igényeik okán, másrészt pedig kisebbségi helyzetükből adódóan. Számuk ugyanis arányaiban is kisebb, mint a jogerősen elítélt férfi fogvatartottaké, megközelítőleg 7.6 %.¹ Munkámban a már jogerős ítélet alapján szabadságvesztés-büntetésre ítélt fogvatartott nőkkel foglalkozom.

A magyar bv. intézetek közül nem mindegyik alkalmas fogvatartott nők elhelyezésére. Erre elsősorban a Kalocsai Fegyház és Börtön, a Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet Mélykúti aleggysége, a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet szolgál. A nő intézetbe kerülésekor az elhelyezésre ható tényező például a letöltendő büntetés végrehajtási fokozata, vagy az előzetes letartóztatási státusz ténye, illetve a fogvatartott terhessége is. Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének határozata egyértelműen rendelkezik arról, hogy az anya börtönbe vonulása esetén családjától elérhető távolságra és utazási időn belül kerüljön elhelyezésre.² Magyarországon a lakóhelyhez közeli elhelyezés a befogadásra alkalmas bv. intézetek kis száma miatt az esetek döntő többségében kivitelezhetetlen.

A büntetés- végrehajtási intézetbe történő befogadáskor feljegyzésre kerül, hogy a fogvatartottnak hány gyermeke van, azonban a gyermekek életkora nem tartozik az intézet által felvett adatok közé, valamint azon körülmény sem, hogy a gyermek az édesanya bekerülésével hol, és kinél kerül elhelyezésre.

Általánosságban elmondható, hogy európai viszonylatban a fogvatartott nők elsősorban nem élet elleni, hanem nem erőszakos vagyon elleni bűncselekmény, továbbá kábítószerrel összefüggő bűncselekmény elkövetése miatt töltik büntetésüket.

Ugyancsak fontosnak tartom megjegyezni, hogy elsősorban alternatív büntetési nemeket kellene alkalmazni a kisebb tárgyi súlyú bűncselekményt elkövető gyermekes édesanyákkal szemben, ugyanis komoly hátrányos következményekkel járhat a bebörtönzés,

¹ <http://www.prisonstudies.org/country/hungary> Letöltés dátuma: 2014.10.07.

² Parliamentary Assembly Resolution 1663 (2009) Women in prison, 9.7.

amely nagyobb kárt okozhat az elítélt személyiségének fejlődésében, illetve családi körülményeiben. Az Európa Tanács keretein belül elfogadott ajánlásban³ általánosan is megfogalmazásra kerül, hogy kisgyermekes anyák esetében kerülni kell a szabadságelvonnással járó büntetések alkalmazását. A szabadságvesztés-büntetés alkalmazásának káros hatásai között szerepel a „személyi társadalmi kapcsolatok felbomlása, megszakadása; a börtönintézet irányított rendjében az önálló életvitel csökkenése; a börtönéletmóddal járó változás egyéb negatív hatásai; a társadalomellenes életszemlélet érvényesülése; a családot terhelő hátrányok és a társadalomba történő visszailleszkedés nehézségei”.⁴

A Gyermekek jogairól szóló egyezményben rögzítésre került, hogy „a gyermeket szüleitől, ezek akarata ellenére, ne válasszák el, kivéve, ha az illetékes hatóságok, bírói felülvizsgálat lehetőségének fenntartásával és az erre vonatkozó törvényeknek és eljárásoknak megfelelően úgy döntenek, hogy ez az elválasztás a gyermek mindenképp felett álló érdekében szükséges.”^{5,6} Meglátásom szerint tehát minden esetben súlyozottan vizsgálni kell a szankció kiszabásakor, hogy a nőnek van-e gyermeke, és ki gondoskodik róla az ítélet meghozatalakor, illetve a szülő esetleges bv. intézetbe kerülése esetén.⁷ Amennyiben a büntetés célja kizárólag szabadságelvonnással érhető el, meg kell teremteni azokat a feltételeket a bv. intézetben, hogy a börtönártalmakat a lehető legminimálisabb szintre lehessen csökkenteni.

Elsősorban két, az Alaptörvényben foglalt alapjog biztosításának vizsgálatával végeztem kutatásomat, és arra kerestem a választ, hogy mennyiben biztosítottak a lehetőségek a büntetés-végrehajtás keretein belül e jogok tiszteletben tartására. Az egyik ilyen alapjog kimondja, hogy „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.”^{8,9} A másik pedig, hogy „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó

³ Parliamentary Assembly Recommendation 1469 (2000) Mothers and babies in prison

⁴ Nagy 2010; p. 275.

⁵ A gyermekek jogairól szóló New York-i Egyezmény; 9.cikk 1. pont (Mo.-n kihirdette: 1991. évi LXIV. Tv.)

⁶ Kutatásom időpontjában a Kalocsai Fegyház és Börtönben 7 fő töltötte szabadságvesztés-büntetését kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény elkövetése miatt/miatt is. Ezen esetekben természetesen a gyermek érdekében áll a szülőtől való elválasztás, de e bűncselekmények száma elenyésző.

⁷ A fogvatartott nők 83%-ának a letartóztatása előtt nem volt ideje arra, hogy meggyőződjön gyermeke elhelyezéséről, illetve, hogy megfelelő helyet találjon neki. Ez derül ki egy Kanadában végzett tanulmányból. Juhász 2011; p. 285.

⁸ Alaptörvény XVI. Cikk (1) bek.

⁹ A Gyermek jogáról szóló ENSZ egyezmény is megfogalmaz a gyermek védelmét szolgáló gyermekjogokat.

hírnevét tiszteletben tartsák.”^{10,11} Ezen két alapjog tekintetében kiemelendő, hogy előbbi elsősorban a gyermeket, míg az utóbbi elsősorban az édesanyát részesíti védelemben. Véleményem szerint egyensúlyt kell kialakítani e két alapjog érvényesülése érdekében, hogy mind az édesanya, mind a gyermek számára egyaránt biztosíthatóak legyenek ezen alapjogok, és egyik se kerüljön a másikhoz képest előtérbe. Fel szeretném hívni arra a figyelmet, hogy azon rendelkezések, amelyek a családot védik, a gyermek védelmét is szolgálják. Az egyensúlynak mind a fogvatartott édesanya, mind a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása alatt született 1 éves korát be nem töltött újszülött között, valamint az intézeten kívül maradt gyermek között is fent kell állnia.

Továbbá fontosnak tartom megemlíteni az Alaptörvény XX. Cikkének (1) bekezdésében rögzítésre kerülő alapjogot, mely szerint „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez”. A fogvatartotti néesség esetében sem tehető kivétel e szabály alól, ugyanazon egészségügyi feltételeket kell megteremteni számukra, mint a szabad polgárok számára. Ezen rendelkezést elsősorban a fogvatartottak lelki egészsége szempontjából tartom lényegesnek, hogy ugyanazon pszichológiai ellátásban, rehabilitációban, kezelésben részesüljenek, amelyre lehetőségük lenne a civil életben is.

A nők bebörtönzése fokozottan negatív hatással van a mentális, fizikai és érzelmi állapotukra egyaránt. „A személyi szabadság elvonása, a családi kapcsolatok lazulása, rosszabb esetben azok megszűnése, az ismeretlentől, a jövőtől való félelem, a bizonytalanságérzet, az intézeten belüli konfliktusok, vagy akár az elkövetett bűncselekmény miatt támadt büntudat egyaránt előidézhetik, elősegíthetik azt az idegi állapotot, amely a fogvatartott szürcid magatartásához vezet.”¹² A hátrányos külső hatások egyszerre érik a nőt a bebörtönzés következtében, így a fokozottabb veszélyeztetés miatt kiemelt jelentőségűnek tartom, hogy külön foglalkozzunk a fogvatartott nők lelki egészségét segítő lehetőségekkel, és azok megvalósításával.

Meglátásom szerint a legfontosabb a fogvatartott nő „helyes” érzelmeinek kiváltása, vagy éppen erősítése az őt ért negatív élményekhez képest, ugyanis azok következtében – gondolok elsősorban a bűnösség megállapítására, a családtól való elszakadásra, majd a befogadást követően az ismeretlen személyek között a zárkában történő elhelyezésre – a fogvatartott nőnél mentális problémák léphetnek fel, így például depresszió, szorongás. Ezen

¹⁰ Alaptörvény VI. cikk (1) bek.

¹¹ Az érintett jogra vonatkozóan az Emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Egyezmény 8. szakasza is tartalmaz rendelkezést.

¹² Juhász 2009; p. 283.

felül egyes esetekben az önkárosításig is képes eljutni a fogvatartott a reményvesztettnek vélt állapot miatt. Azonban nem csak magára a bebörtönzött nőre, hanem a bv. intézet biztonságára, a fogvatartottak kezelhetőségére is káros hatással van, ha a fogvatartott mentális egyensúlya felborul, tehát kitartását elveszítve, szeretet és cél nélkül tölti büntetését. A felfokozott állapotban lévő nők, akik úgy érzik, hogy elhagyták őket, és még ennek következtében maga az intézet is ellenük cselekszik, sűrűbben valószínűleg meg mind verbális megnyilvánulásban, mind tetteges cselekményben megjelenő erőszakosabb magatartást – derült ki a kutatásom során.

II. Kutatási módszer

Hazai szakirodalom hiányában legnagyobb részben kutatásra alapítom írásomat, és interjúkkal, kérdőívekkel elsősorban maguktól az érintettektől gyűjtöttem információkat. Így ennek keretében a Kalocsai Fegyház és Börtönben 2014. augusztus 14-én,¹³ a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási intézet II. számú objektumának anya-gyermekek részlegén 2014. szeptember 12-én¹⁴ jártam, ahol a lehetőségek korlátozottsága – kép-és hangfeltétel külön engedélyhez kötöttsége – miatt jegyzeteléssel tudtam információt gyűjteni a személyes elbeszélgetések alkalmával. Kalocsán két fogvatartottal és egy nevelővel beszélgettem, az általam készített kérdőívet 21 fogvatartott töltötte ki. Kecskeméten négy fogvatartottal, egy nevelővel, és a biztonsági személyzet egyik tagjával készítettem interjút. Az intézetben a látogatás időpontjában fogvatartott 9 nőből a mellékletben szereplő kérdőívet 7 fő töltötte ki.¹⁵ Az anya-gyermekek kapcsolat kialakulásáról, a gyermekek neveléséről pszichológussal beszélgettem.

Az anya-gyermekek kapcsolat egyértelműen kiemelkedő védelmet igényel, és a szülő bebörtönzésének személyek érzelmeire gyakorolt hatása nem csak a jogi szabályozástól függ. Kutatásom során kizárólag a magyar jogi szabályozással foglalkoztam, azonban az egyes külföldi kutatások eredményét kívánom érintőlegesen ismertetni az egyes fejezetekben.

Dolgozatomban elsősorban az anya-gyermekek részleg speciális szabályainak ismertetése, a fogvatartott anyák anyaságtudatának vizsgálata, az együttes elhelyezés problematikája kerül értelmezésre, ezen túlmenően az anya-gyermekek együttes elhelyezésére nem szolgáló bv. intézetek kapcsolattartási formái és azok tartalma kerül vizsgálat alá.

¹³ Kutatás I. néven fogom jelölni.

¹⁴ Kutatás II. néven fogom jelölni.

¹⁵ 2 fő véleménye szerint már elég kérdőívet töltöttek ki az igazságszolgáltatással kapcsolatban, így amikor a kérdőív céljáról tájékoztattam őket, akkor sem akartak segíteni.

III. Az elítélt nő elhelyezésének folyamata terhesség esetén

Ebben a részben kizárólag az elhelyezés folyamatára vonatkozó rendelkezéseket veszem sorra, így nem teszek kitekintést sem a gyámhatósággal, sem a hozzátartozókkal való kötelező kapcsolatfelvételre vonatkozó rendelkezésekre, sem a gyermekkel kapcsolatos adminisztratív feladatokra.

Szabadságvesztés-büntetés kiszabásakor figyelembe kell venni a büntetőeljárásról szóló törvény releváns rendelkezését,¹⁶ mely szerint „El kell halasztani - kérelem nélkül, hivatalból is - a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdését annak a nőnek az esetében, aki

a) a tizenkettedik hetet meghaladó terhes¹⁷, legfeljebb a szülés várható idejét követő hatodik hónap végéig,

b) hat hónaposnál fiatalabb gyermekét gondozza.”

Azonban kizáró okok is vannak, melyek esetében a szabadságvesztés végrehajtását meg kell kezdeni még e feltételek fennállása esetén is, így „ha az súlyosan veszélyeztetné a közbiztonságot vagy a közrendet, illetve ha az elítélt szökésétől vagy elrejtőzésétől kell tartani.”¹⁸

Amennyiben pedig a nő már megkezdte büntetésének letöltését, kérheti a terhességre tekintettel a büntetés félbeszakítását.¹⁹ Engedélyezés esetén a nőt a szülés várható időpontját megelőző 4 héttel szabadítani kell.²⁰ Ilyenkor a gyermek civil kórházban születik meg. „Amennyiben a terhességre tekintettel a büntetés félbeszakítását nem engedélyezték, a fogvatartottat a szülés várható időpontja előtt négy héttel a Központi Kórházba kell szállítani.”²¹

A szülés után az anyának a közös elhelyezés tárgyában kérelmet kell előterjesztenie, amelyről az intézet parancsnoka dönt.²² A közös elhelyezést engedélyezik, amennyiben kizáró ok nem áll fenn. A gyermek nem helyezhető el az anyjával közösen, ha

„a) az anya a gyermek gondozását nem vállalja,

b) a bíróság a szülői felügyeletet az anya valamennyi gyermekével kapcsolatosan megszüntette,

¹⁶ Be. 591. § (3) bek. a) és b) pont

¹⁷ Az 5/1998 (III.6.) IM Rendelet 20. § (2) bek.-e szerint, ha terhesség fennállását szakorvos igazolja, a terhes nő nyilatkozik arról, igényli-e annak művi megszakítását.

¹⁸ Be. 591. § (6) bek.

¹⁹ Bv. tvr. 2. § (5) bek.

²⁰ 6/1996 (VII. 12.) IM rendelet 180. §

²¹ 5/1998. (III. 6.) IM rendelet 22. §

²² A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/65/2003. (IK. Bv. Me11. 8.) OP intézkedése; 37. pont - 1-1/35/1999 (IK.BV.Mell.6.) OP intézkedés; 16. pontja alapján

c) az anya ellen a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt eljárás indult,
 d) az anya egészségi állapota miatt a gyermek gondozását, nevelését nem tudja ellátni.
 (Ez utóbbi esetben, ha az anya a gyermeket szoptatja, a gyermek a bv. intézet anya-gyermek körletén elhelyezhető.)”²³

A főigazgató főorvos dönt az elbocsátásról.²⁴ Az értesítés alapján a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága illetékes szervezeti egységének vezetője intézkedik az anyának és a gyermeknek az együttes elhelyezésre kialakított részleggel rendelkező bv. intézetbe történő átszállításáról.²⁵ (A részlegben történő elhelyezési szabályok ismertetésére a IV. fejezetben kerül sor.) A gyermeket ebben az esetben egyéves koráig kell anyjával elhelyezni.²⁶ A részlegben történő elhelyezést haladéktalanul meg kell szüntetni abban az esetben, ha az anya a gyermek egészséges fejlődését veszélyezteti,²⁷ valamint akkor, ha ő maga dönt úgy, hogy nem kívánja tovább az együttes elhelyezést.

IV. Anya-gyermek részleg (Kutatás II. alapján)

Ebben a fejezetben a részleg speciális szabályait, valamint a fogvatartott nők és a büntetés-végrehajtásban elhelyezett újszülött gyermekeikre vonatkozó speciális szabályokkal fogok foglalkozni.

1. Általános szabályok

Az 1979. évi 11. számú törvényerejű rendelet (továbbiakban: Bv. tvr.) szerint „a terhes és a kisgyermekes elítélt nőnek az egészségét védő és a gyermek fejlődését szolgáló, e törvényben nem szabályozott jogai nem korlátozhatók”.²⁸ Ha a szülésre a szabadságvesztés végrehajtása alatt kerül sor, és az együttes elhelyezést kizáró ok nem áll fenn, a gyermeket egyéves koráig az anyjával együtt kell elhelyezni”.²⁹ A bv. szervezetről szóló törvényben kiemelt célként jelenik meg „a fogva tartás időtartama alatt született gyermek legmagasabb szintű testi, szellemi és lelki fejlődése biztosítása, a hozzátartozókkal való kapcsolattartás és a családi kapcsolatok erősítése”.³⁰ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásában, az Európai Börtönjogszabályokban megfogalmazottak szerint, elsősorban azt kell elősegíteni, hogy az intézeten kívül hozhassa világra az édesanya gyermekét, amennyiben

²³ Bv. tvr. 36. § (4a) bek.

²⁴ 1-1/65/2003. (IK. Bv. Me11. 8.) OP intézkedés 8. pont

²⁵ 5/1998. (III.6.) IM Rendelet 22.§ (1) bek.

²⁶ Bv. tvr. 36.§ (4) bek.

²⁷ 5/1998. (III. 6.) IM rendelet 22/A. § (6) bek.

²⁸ Bv. tvr. 36. § (4) bek.

²⁹ Bv. tvr. 36. § (4) bek.,

³⁰ 1995. évi CVII. tv. 4. § (2) bek. c) pont

ez nem biztosítható, úgy a szükséges feltételeket meg kell teremteni az intézet keretein belül.³¹ Magyarországon jelenleg a Tököli Központi Kórházban szüli meg gyermekét³² a fogvatartott anya, és a gyermek szállíthatóságának megállapításáig³³ mindketten a kórházban maradnak, majd ezután célszállítással kerülnek át Kecskemétre,³⁴ a közös elhelyezésre kialakított részlegbe.

A fogvatartott édesanya és újszülött gyermekének együttes elhelyezésére a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet II. számú objektumában kialakított anya-gyermek részlegben van lehetőség. 2002 februárjában ideiglenes jelleggel a Fiatalkorúak Regionális Intézetének egyik lakóhelyiségében kezdte meg tevékenységét az anya és gyermek közös elhelyezését magába foglaló speciális büntetés-végrehajtási rend. 2003 decemberében külön részleg épült a II. számú objektumban, ahol 20 fogvatartott elhelyezésére van lehetőség. Az anya-gyermek részlegen egy zárkában egy anya és gyermeke helyezhető el.³⁵ A 20 db egyszemélyes fogvatartotti elhelyezésre szolgáló zárkából egy zárka ikergyermekek elhelyezésére alkalmas. Kutatásom alkalmával a részlegben 9 fogvatartott volt elhelyezve, abból egy édesanya ikergyermekeivel tartózkodott a részlegben.

A 2013. július 1-je óta hatályos szabályok szerint a gyermek 1 éves koráig helyezhető el a fogvatartott anyával a külön erre kialakított részlegben. Az anya az együttes elhelyezés ideje alatt a gyermek felett a nevelés és gondozás jogát gyakorolja.³⁶

Sajátos szabályozás érvényesül a részlegben, ugyanis fokozattól függetlenül³⁷ a már jogerősen elítéltekre és előzetes letartóztatásban lévőkre azonos belső szabályzat vonatkozik az újszülöttek védelme érdekében.³⁸ A legtöbb fogvatartott az objektumban jelenleg börtön fokozatban tölti szabadságvesztés-büntetését.³⁹ A szabadságvesztés időtartama elsősorban rövidtartamú, 1 és 5 év közötti időre tehető.⁴⁰ A kérdőívet kitöltő fogvatartott nők mindegyikének 3 vagy annál több gyermeke van, a bent lévő újszülöttel együtt. Fontos megjegyezni tehát, hogy a közös elhelyezésben eltöltött idő alatt az intézeten kívül

³¹ Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec (2006) 2. ajánlása az Európai Börtönszabályokról 34. 3. pont

³² A kórházi elhelyezésre vonatkozó szabályokat a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/51/2001. (IK Bv. Mell. 8.) OP intézkedése a fogva tartás időtartama alatt született gyermek és hozzátartozói kapcsolattartásának biztosításáról tartalmazza.

³³ 1-1/65/2003. (IK. Bv. Mell. 8.) OP intézkedés 8. pont

³⁴ 1-1/65/2003. (IK Bv. Mell. 8.) OP intézkedés 14. pont

³⁵ 5/1998 (III.6.) IM rendelet 22/B. § (1) bek.

³⁶ Bv. tvr. 36. § (7) bek.

³⁷ 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 40. § (2) bek.

³⁸ 1-1/51/2001. OP int. 1. pont

³⁹ Kérdőív II. 1. kérdés

⁴⁰ Kérdőív II. 7. kérdés

legalább 2 gyermek maradt otthon, akiket többnyire édesapjuk, vagy nagyszülő vett gondozásba.⁴¹

Az anya-gyermek részlegben a fogvatartottak napi beosztását a házirend határozza meg, amely a gyermek egészséges fejlődésének biztosítása érdekében és a gyermek elsődleges érdekeire figyelemmel van. Minden napirendi pont esetében elsőnek a gyermeket kell ellátni, és utána van lehetősége az anyáknak étkezni, takarítani. Szabályokat nem csupán a házirend, hanem magasabb jogszabály is meghatároz. Ilyen szabály például, hogy „a fogvatartott és a gyermek szabad levegőn tartózkodását naponta legalább két alkalommal lehetővé kell tenni. Az időjárás függvényében törekedni kell arra, hogy az időtartam összességében meghaladja az egy órát.”⁴² A fogvatartott nők a részlegben nem dolgoznak, kivételesen az apróbb feladatok ellátását végzik, mint például segítkezés a főzésben, faliújság szerkesztése. Noha nincs munkavégzési kötelezettségük, azonban jogosultak családi pótlék folyósítása iránti kérelmet előterjeszteni.⁴³

2. A részleg sajátosságainak előnyei

Felmerül a kérdés, hogy a büntetés végrehajtásának megkezdése után mi alapján választja a fogvatartott nő a közös elhelyezés lehetőségét. A társadalom számára is a legelfogadhatóbb válasz az, hogy a csecsemő közelsége, annak nevelése érdekében. Azonban a részlegben végzett kutatás alkalmával, amikor a nőket arról kérdeztem, hogy miért jobb a részlegben tölteni a büntetés tartamának egy részét, mint más bv. intézetben, másfajta válaszokat kaptam:

A 22 éves 3 gyermekes fogvatartott nő elmondása szerint például a legnagyobb előnyt a közös elhelyezésben a nyitottság jelenti, hogy szabadabban járhatnak a részlegen belül, - természetesen folyamatos őrzés mellett a folyosón kijelölt határt képező felfestett vonalig - mint például abban az intézetben, amelyben előzetes letartóztatása alkalmával volt elhelyezve.

Kutatásom során egyértelművé vált számomra, hogy az egyszemélyes elhelyezés a fogvatartott számára kellemesebb légkört teremt a zárkában, nem kell más fogvatartottakhoz alkalmazkodniuk. A nők a részlegben,- mint korábban már említettem - nem végeznek munkát, és a házirend is sokkal szabadabb, mint más intézetekben. Előnyt jelent továbbá az is, hogy a részlegben mindössze átlagosan 10 fő kerül egyszerre elhelyezésre, ezáltal a

⁴¹ A fogvatartott „gyermekével kapcsolattartásra jogosult, és a büntetés-végrehajtási jogviszony keretei között részt vehet a gyermek nevelésében, valamint a gyermek sorsát érintő lényeges kérdések eldöntésében, kivéve, ha a szülői felügyeleti jogát a bíróság megszüntette vagy korlátozta”. [Bv. tvr.. 36. § (8) bek.]

⁴² 1-1/65/2003. (IK. Bv. Me11. 8.) OP int. 24. pont

⁴³ 1-1/65/2003. (IK. Bv. Me11. 8.) OP Int. 7. pont

fogvatartottak sokkal jobban megismerhetik egymást, sokkal közvetlenebb viszony képes kialakulni a nők között.

A közös elhelyezés legnagyobb előnyét mégis az jelenti, hogy az édesanyja nem kényszerül a gyermekétől való elválásra a szülés után. A részlegben tett látogatásom alkalmával, pontosabban az interjúk készítése során, világossá vált számomra, hogy elsősorban az enyhébb végrehajtási körülmények azok, amelyekre a fogvatartott nők jelentős figyelmet fordítanak a döntés meghozatalakor. A gyermekük érdekeit tudat alatt természetükből adódóan figyelembe veszik, azonban meglátásom szerint valójában nem tekintik mérlegelési kérdésnek. Természetesen nem zárom ki, hogy a családdal közösen tervezik meg a gyermek érdekeinek legfőbb védelmét szem előtt tartva az elhelyezés módját és időtartamát. Ilyenkor is döntő szempont azonban, a külön erre specializálódott intézetben, a kedvező eltérő szabályok alá eső együttes elhelyezés.

3. Kapcsolattartási lehetőségek

A fogvatartott nő és hozzátartozói részére az anya-gyermek részlegben is rendelkezésre állnak ugyanazok a kapcsolattartási módok, mint amelyekre lehetőség van más bv. intézetekben. (Az egyes kapcsolattartási módokról majd a VI. fejezetben fogok részletesen szólni.)

Az anya-gyermek részlegben elhelyezett jogerősen elítéltek esetében a Bv. tvr.-ben meghatározottak alapján lehetőség van arra, hogy a fogvatartott enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása alá kerüljön, illetve kimaradás, vagy rövid tartamú eltávozás jutalomban részesüljön.⁴⁴ Ennek jelentősége elsősorban abban van, hogy a csecsemő találkozhat a külvilággal, illetőleg családtagjaival. A részlegben dolgozó nevelő a vele készített interjú során kiemelte, hogy ennek megvalósulásáról csak pozitív tapasztalatok vannak a részlegben.

A kérdőíves felmérés alapján helytálló azon állítás, mely szerint komoly problémát jelent, hogy az objektumban elhelyezett anyák között van olyan, akit egyáltalán nem látogat, vagy csak 2 havonta látogat otthon maradt gyermeke.⁴⁵ A leggyakrabban igénybe vett kapcsolattartási mód a távbeszélő használata, valamint a levélváltás.⁴⁶ Sajnos azonban nem mindig van lehetőség ezek keretében sem a tényleges kapcsolatfelvételre.

A kutatás alkalmával általam megkérdezett 30 éves anya például elárulta, hogy 6 gyermekét hagyta otthon, akik mind 12 éven aluliak. Elmondása szerint gyermekei nem

⁴⁴ Bv. tvr. 7/A. §; 41.§ (2) bek. i) és j) pont

⁴⁵ Kérdőív II. 11. kérdés

⁴⁶ Kérdőív II. 12. kérdés

látogatják, amelynek oka elsősorban az édesapa, aki szándékosan akadályozza a gyermekek számára a kapcsolattartást, oly módon, hogy a küldött levelekre sem érkezik válasz a gyermekekről. Ugyanakkor meg kell állapítanom, hogy van olyan család, amely teljes mértékben támogatja az édesanya és a gyermek kapcsolatának fenntartását, esetleges javítását. A részlegben egy 40 éves fogvatartottal beszélgettem, aki 6 gyermek édesanyja. Elárulta, hogy otthon maradt 4 gyermekét minden hónapban az ő édesanyja és férje hozza 300 km távolságból. A személyes látogatáson kívül levélben és távbeszélőn is tartja a kapcsolatot gyermekeivel.

A fentiek alapján kiemelendő, hogy nagyban befolyásolja az édesanya gyermekkel való kapcsolatát a fogvatartott nő és férje, (illetőleg élettársa) között fennálló kapcsolat milyensége, mélysége, ugyanis nagy szerepe van a kint lévő családtagok támogatásának is.

4. Bent lévő gyermek és a család viszonya

A kapcsolat nem csupán az édesanya és gyermekei között vizsgálandó, hanem a hozzátartozók és a bent lévő gyermek(ek) között is. Ezért a részlegben lehetőség van a rendes látogatási időn kívül a gyermek látogatására a közeli hozzátartozók által hetente egy alkalommal.⁴⁷ Arra is lehetőség van, hogy a gyermek felett szülői felügyeleti joggal rendelkező kinti személy néhány órára, vagy egy napra a csecsemőt kivigye a részlegből. Ennek hatalmas jelentősége van, ugyanis az esetek többségében az édesanya és a gyermek nem egyszerre kerül ki a részlegből.

Kutatásom során mind a kérdőívben, mind a személyes elbeszélgetés alkalmával külön kitértem azon kérdéskörre,⁴⁸ hogy a fogvatartott anyák tudják-e, hogy a gyermek hova kerül, amikor őket átszállítják másik bv. intézetbe. A kérdőívben összesen 4 esetben találtam választ, melynek oka elsősorban az, hogy az édesanya a gyermek születése utáni első néhány hónapban még nem kíván arra gondolni, hogy majd gyermekétől el kell válnia az egy év leteltekor. Álláspontom kialakításában az intézetlátogatás alkalmával megkérdezett fogvatartottak válaszai szolgálnak alapul. A válaszadók a gyermekek édesapját, vagy a nagyszülőket jelölték meg olyan személyként, aki majd a gyermekről gondoskodni fog, ami véleményem szerint még inkább szükségessé teszi a hozzátartozókkal való kapcsolattartást.⁴⁹

⁴⁷ Bv. tv. 36. § (4b) „A gyermek felett szülői felügyeletet gyakorló vagy a gyermekkel kapcsolattartásra jogosult másik szülő, valamint a gyám részére heti egy alkalommal a kapcsolattartást és a gyermek fejlődéséről a megfelelő tájékoztatást biztosítani kell.”

⁴⁸ Kutatás II, és Kérdőív II. 10. kérdés

⁴⁹ Kérdőív II. 10. kérdés

5. Mit jelent számukra gyermekük?

Amikor arról kérdeztem a részlegben fogvatartott nőket, hogy mit jelent számukra a velük együtt elhelyezett kisgyermekük, a következő válaszokat kaptam: „életem, szerelmem”, „mindent a gyermekem jelent most számomra”, „az életemet jelenti”. Meglátásom szerint a legtöbbet mondó választ egy 40 éves fogvatartott nőtől kaptam: „Vigaszt jelent számomra, ugyanis nem csak magamért tartozom így felelősséggel, hanem két gyermekért is felelős vagyok itt bent.”.

Itt kívánok rávilágítani arra, mennyire komoly problémát jelent véleményem szerint az, hogy az édesanya büntetésének ideje alatt kapaszkodóként tekint a részlegben lévő gyermekére, így az otthon maradt gyermekekkel való kapcsolattartása háttérbe szorulhat, amely a gyermekek esetében valamelyest édesanyjuk elvesztését is jelenti. Az anya szabadulása után visszatér a családi környezetbe, de a legszorosabb kapcsolata a legkisebb (a szabadságvesztés-büntetés ideje alatt született) gyermekével lesz. Amikor a kint lévő gyermekükről kérdeztem az édesanyákat, azt válaszolták, hogy hiányoznak ugyan, de a közösen elhelyezett gyermek jelenti most a legfontosabb dolgot életükben.

Ahogy arra már utaltam, a kapcsolat anya és gyermek között már a magzati korban kezdődik. Éppen ezért fontos a terhesség ideje alatt az anyát ért negatív külső hatások elkerülése, és az őt körülvevő nyugodt környezet megteremtése. Ehhez elengedhetetlen a harmonikus párkapcsolat, a megfelelő munkahely, a megélhetést biztosító kereset, és a biztonságot nyújtó családi környezet. E körülmények bármelyikének hiánya ebben az időszakban az anyát ért stresszhelyzet következtében drasztikus következményeket válthat ki a gyermek testi- lelki fejlődésének tekintetében, „mivel az anya mentális és fizikai egészsége nem választható el a gyermekétől”.⁵⁰ Kutatásom során feltettem azt a kérdést a fogvatartott nőknek, hogy szeretnék-e még a büntetés letöltése után gyermeket vállalni, amelyre a válasz szinte 100%-ban a „nem” volt.⁵¹ Ez a válasz meglátásom szerint annak is a következménye, hogy a nő úgy látja, a bv. intézetben töltött idő alatt a külső kapcsolatai, és hozzátartozóihoz való viszonya megromlott, és elsődlegesen azok visszaállítása, valamint a hátrahagyott körülmények helyreállítása a célja.

A fogvatartottnak nem csak *szülőnek* kell lennie, hanem *anyának*. A két fogalom nagyon sok mindenben különbözik egymástól. Elsősorban a törődés szintjén van különbség,

⁵⁰European Parliament 2007/2116 (INI); G)

⁵¹ Kérdőív I. 8.kérdés – Kérdőív II. 6.kérdés

mégpedig annak kiváltó okában, eredetében.⁵² A szülő tudja, hogy gyermekét el kell látnia, és a kötelező feladatokat teljesítenie kell. Az anyaság érzése ezzel szemben képes arra, hogy lelki alapon váltsa ki az anya gyermekéhez szorosan fűződő cselekményeit. Ez esetben a nő a gyermekkel való kapcsolatát, a gyermek egészséges fejlődésének, harmonikus környezetének legnagyobb odafigyeléssel történő kialakítását helyezi előtérbe. Az általam megkérdezett pszichológus is a legfontosabbnak azt tartja, hogy a „szülő” egyben „anya” is legyen. Mindenekelőtt azt kell elősegíteni az intézetnek, hogy a fogvatartott nőben ez az érzés váljon elsődlegessé. „Az intim, személyes odafordulás ösztönző hatása rendkívül fontos, hogy normális lelki fejlődés alakuljon ki kisgyermekkorban.”⁵³ Fontos megemlítenem, hogy a gyermek ellátásával kapcsolatos intsruckciókat a fogvatartott nők csak a tököli kórház elhagyásakor⁵⁴ kapnak, illetőleg amennyiben valamilyen kérdés merül fel az ellátással kapcsolatosan a részlegben, a csecsemőgondozó ad választ a nők számára. A kérdőíves felmérés szerint a nők legnagyobb részben a védőnővel tudnak beszélni gyermekeikkel kapcsolatos dolgokról.⁵⁵ Meglátásom szerint ez elsődlegesen fizikai, egészségügyi szempontú segítségnyújtás, és nem az anya érzelmeit, valamint a gyermekkel való érzelmi kötődést hivatott segíteni. Fontos kiemelni, hogy „a gyermek érzelmi fejlődése akkor is sérül, ha anyja mellett nevelkedik, de az anya nem törődik vele, érzelmileg elhanyagolja. A szeretet-deficit egy életen át függőséget okozhat, lehetetlenné teszi az identitás és az autonómia kialakulását, súlyos személyiségzavarokhoz vezethet.”⁵⁶ Itt jegyezném meg, hogy Országos Parancsnoki intézkedés rendelkezik arról, hogy „a fogvatartottak számára olyan foglalkoztatási programokat, szakköröket, képzéseket kell szervezni, amelyek elősegítik a szabadulás utáni családi életben való szerepvállalásukat.”⁵⁷

Úgy gondolom, a szakkörök, foglalkozások részlegben történő szervezése elengedhetetlen ahhoz, hogy a fogvatartott nőknek segítséget nyújtson a gyermekkel való megfelelő bánásmódban, illetőleg arra vonatkozóan, hogy megérthesse gyermeke tetteit, és azokat a megfelelő módon viszonzni képes legyen. Ennek kialakítása azért is fontos már a gyermek születése után, mert már kisgyermekkorban a „kedvezőtlen nevelési körülmények között sor kerülhet az első dacjelenségekre”⁵⁸. „A dac nem mindig önmagában jelentkezik,

⁵² <http://ecsizmadia-human.blogspot.hu/2011/05/zagon-istvan-az-anya-meg-szulo.html> Letöltés dátuma: 2014. 10. 10.

⁵³ Clauss - Hiebsch 1980; p. 136.

⁵⁴ „A Központi Kórházban pszichológus és nevelő közreműködésével fel kell készíteni az anyát a szülésre, a szoptatásra, az elemi csecsemőápolási ismeretekre.” [1-1/65/2003. (IK. Bv. Me11. 8.) OP intézkedés; 3. pont]

⁵⁵ Kérdőív II. 15. kérdés

⁵⁶ József 2011; 4.2.1.2. pont

⁵⁷ 1-1/65/2003. (IK. Bv. Me11. 8.) OP int. 36. pont

⁵⁸ Clauss – Hiebsch 1980; p. 136.

hanem mindig olyan reakcióként, amely más ember magatartására adott válasz, mégpedig olyan cselekményre adott válasz, amely a gyermek ellen irányul. Ebből a szempontból közömbös az, hogy eredetileg talán jót akartak vele, de a döntő az, hogy a gyermek maga ellen irányulónak érezte”.⁵⁹ A megkérdezett szakértő elmondta, hogy annak a személynek, aki az anyáknak a család szerepéről, annak a gyermek fejlődésére való pozitív hatásáról, magáról az anyaság érzéséről beszél, nem kell szakvégtzettséggel sem rendelkeznie, csak anyának kell lennie, aki az anyaság érzését a legnagyobb ajándékként élte meg. Ezáltal képes elmondani, hogy mit is jelent számára a gyermek, ami a fogvatartottakban is érzelmi folyamatokat indíthat el. Az interjú során kiderült, hogy a részlegben elhelyezett nők gyermekének nagy része nem kívánt terhességből született, amely komoly problémát jelent.

Véleményem szerint csoportos foglalkozások részlegben történő rendszeres megtartásával az anya családban betöltött szerepe is elősegíthető. A fogvatartott nő anyaságtudatának erősítésével, a gyermekkel való bánásmód megismerésével, és azzal, hogy a nő hogyan tudja gyermekének elmondani, vele megértetni a büntetés-végrehajtás keretében történeteket, elősegíthető a nő reintegrációja, illetve a helyes családkép kialakítása, amely a család tagjainak esetleges deviáns magatartása megakadályozására is szolgál. Elsősorban a család fontosságát, és az anya abban betöltött szerepét kell világossá tenni a nő számára.

V. Az együttes elhelyezés időtartama

A hatályos szabályozás szerint az együttes elhelyezés időtartama maximum 1 év.⁶⁰

A korábbi szabályozás az együttes elhelyezés időtartamát két részletben határozta meg. A gyermeket a fogvatartott édesanyjával - amennyiben kizáró ok nem állt fenn -, hat hónapos koráig kellett együttesen elhelyezni, és a hat hónapot meghaladó együttes elhelyezés meghosszabbítását az anya kérelmére a havi felülvizsgálati eljárás során a gyermek egyéves koráig a bv. intézet parancsnoka engedélyezhette.⁶¹

Az alapvető jogok biztosának jelentése vetette fel a kérdést, hogy az elhelyezés időtartama nem megfelelő sem az újszülöttnak, sem az édesanyának.⁶² Megemlíti, hogy az édesanyával való együtt-maradás magyarázata leginkább a kötődésemélettel igazolható, ám az sem jár nagy kárral a gyermek számára, amennyiben a biológiai anyjától távol marad.

⁵⁹ Clauss – Hiebsch i.m. p. 119.

⁶⁰ Ez az időtartam Angliában nyitott végrehajtási intézetben 18 hónap, zárt végrehajtási intézetben 9 hónap; Svédországban maximum 12 hónap; Hollandiában 9 hónap.

⁶¹ 5/1998. (III.6.) IM Rendelet 22/A. § (1) bek.

⁶² Alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-3616/2012. számú ügyben

A biztos a következő ellenpólusokat is ismerteti a kérdést illetően: „nemzetközi kutatások egy része abba az irányba mutat, hogy a csecsemők édesanyjukkal történő elzárása alapvetően nem kívánatos a gyermek érzelmi és pszicho-szociális fejlődése szempontjából. A bv. intézmények nem garantálnak megfelelő környezetet a csecsemőknek és kisgyermekeknek, gyakran hosszútávra kiható retardációt hoznak maguk után. Ugyanakkor azt is hangsúlyozzák, hogy ha egy csecsemőt vagy kisgyermeket erőszakkal elválasztanak az édesanyjától, maradandó érzelmi károsodást szenvednek és szociális beilleszkedési problémáik lesznek.”⁶³ Véleményem szerint az alapvető jogok biztosának indokolása és álláspontja nem következetes, ugyanis felsorakoztatott érvei elsősorban nem a közös elhelyezés létjogosultsága mellett szólnak, hanem azok ellen, illetve azt nem cáfolják, de kifejezetten mellette egyik érv sem áll.

A hatályos szabályozás szerint is lehetőség van arra, hogy a gyermek az egy év letelte előtt kikerüljön az intézetből (és természetesen e körülmény által az édesanya is). Például, amikor az anya a gyermek fejlődését veszélyezteti,⁶⁴ illetőleg maga is dönthet úgy, hogy az egy év letelte előtt kívánja kiadni gyermekét.

1. A jogszabályokban megjelenő ellentétes rendelkezések

Itt jegyzem meg, hogy az együttes elhelyezés időtartamára vonatkozó rendelkezés jelenleg tévesen szerepel a fogvatartottak egészségügyi ellátásáról szóló 5/1998. (III. 6.) IM Rendeletben. A Bv. tvr.-ben 2013. július 1-jével hatályba lépő rendelkezés – mely szerint a csecsemőt kizárási ok hiányában 1 éves korig az édesanyjával együtt kell elhelyezni – nincsen összhangban sem a Rendelet, sem az erre vonatkozó országos parancsnoki intézkedések⁶⁵ együttes elhelyezéssel kapcsolatos rendelkezésével sem, melyben még mindig 6 hónapos kötelező határidő szerepel. A törvényerejű rendeletnél alacsonyabb szintű szabályok (IM Rendelet, OP intézkedések) értelmezésénél és ellentmondásainál a magasabb szintű szabályt kell elsődlegesnek tekinteni. Az utasítás éppen az anya és a gyermek együttes elhelyezésének eljárási szabályairól szól, amely a megváltozott szabályra tekintettel – amely szerint nem kell a 6 hónap után havonta megújítani a parancsnoki engedélyt – zavart kelt a jogalkalmazás során. Meglátásom szerint a jogalkotási folyamatnak következetes és koherens szabályozási keretet kell létrehoznia, így az IM Rendelet módosítására, és újabb OP intézkedések kiadására van szükség.

⁶³ AJB-3616/2012. sz. jelentés

⁶⁴ 5/1998. (III. 6.) IM rendelet 22/A. § (6) bek.

⁶⁵ 1-1/65/2003. (IK. Bv. Me11. 8.) OP int. 1. pont; illetve 1-1/35/1999 (IK. BV Mell.6.) OP int. 16. pont

A fentiekén kívül külön kiemelném, hogy a Be. 591. § (3) bekezdésének szintén 2013. július 1-jén hatályba lépő rendelkezése, a szabadságvesztés kötelező elhalasztását ugyancsak a 6 hónapos időhöz köti, ahogyan a III. fejezetben említésre került. Véleményem szerint ez a rendelkezés sincs összhangban a Bv. tvr. ugyanazon a napon hatályba léptetett rendelkezésével.⁶⁶ Úgy gondolom, hogy a két rendelkezés időtartamra vonatkozó szabálya nem egységes, ezáltal diszkriminatív a gyermekekre nézve. A Bv. tvr. érintett rendelkezésének értelmében az együttes elhelyezés hatálya alá tartozó gyermekeknek lehetővé teszi, hogy édesanyjukkal ez első egy évet együtt töltsék el – amennyiben a már ismertetett kizáró okok egyike sem áll fenn. Ezzel ellentétben azon gyermekek számára, akik a civil kórházban születtek, illetőleg akik már édesanyjuk elítélésekor 12 hetes magzati kort meghaladták, a születés után csak a 6 hónapig tartó együtt töltött idő áll rendelkezésre. Meglátásom szerint a gyermekek között nem lehet különbséget tenni azon az alapon, hogy mikor születtek édesanyjuk szabadságvesztés-büntetésének kiszabásához képest, így az elhalasztásnak is a gyermek egy éves koráig kellene tartania. Igaz, hogy az új Bv. Kódex hatályba lépésével az elhalasztásra vonatkozó rendelkezés módosítással kerül át a Kódexbe, és így a Be.-ből kikerül a szabály, de véleményem szerint elfogadhatatlan, hogy 2013. július 1-től a Kódex hatályba lépéséig a diszkriminatív szabályt alkalmazzák az elítélt nők esetében.

2. Javaslat

Kutatásom alapján úgy ítélem meg, hogy az anya-gyermek részlegben történő elhelyezés megfelelő időtartama két részre osztható. A 6 hónap az az idő, ameddig az újszülöttnak az édesanyjára van szüksége fiziológiai és érzelmi szempontból egyaránt. A gyermek ezen időszak alatt még nem képes felfogni a bezártság érzését, amelyet a börtönkörnyezet ténylegesen nyújt számára. „A 7-8 hónapos gyermeket két, egymásnak ellentmondó vágy vezérli, egyrészt fel akarja fedezni a világot, megérinteni, megtapasztalni mindent, másrészt keresi a felnőtt közelségét, mely számára a biztonságot jelenti. A kötődési rendszer többek között e két vágy közötti egyensúlyt teremti meg.”⁶⁷ A gyermek körülbelül 8 hónapos korában kialakul az ún. szeparációs szorongás, amely a gyermek 10 és 18 hónapos kora között a legintenzívebb, és megközelítőleg a gyermek 2 éves koráig tart. Ez a jelenség „a gyermek félelme attól, hogy szülei, főként anyja elhagyják. A szeparációs szorongással küzdő gyermek pánikba esik és sír, ha szülei magára hagyják, még akkor is, ha csak a

⁶⁶ Bv. tvr. 36. § (4) bek.

⁶⁷ József 2011; 4.2.1.1. pont

szomszéd szobába mennek át. Intenzitása és időtartama változó, részben a szülő-gyermek kapcsolat minőségétől függ.”⁶⁸ Ezért kiemelt jelentőséget kell fordítani arra, hogy a gyermek számára milyen törést jelent, amikor ebben a kritikus időszakban édesanyjától elszakítják.

Az intézetben tett látogatásom alkalmával az egyik anya elmondta, hogy a részlegben már a gyermek 6-7 hónapos korát meghaladó időben nehéz bánni a gyermekkel, ugyanis ez nem egy megfelelő környezet a baba fejlődéséhez. Meglátása szerint a fél éves gyermek még az édesanyja szoros kötelékére szorul, de fél éves kor után, már nyitna a világ felé, amelyet az intézetben nem tehet meg megfelelően. Elmondása szerint a legnagyobb hátrányt az jelenti, hogy nem ismeri meg kellőképpen családját, amelyben fel fog nőni, ezért állítása szerint, ha nem a gyermekkel együtt szabadulna a részlegből, kiadná az egy év letelte előtt családjának a gyermeket, hogy megfelelő környezetben fejlődhessen.

Tekintettel arra a tényre, hogy kevés anyának adatik meg a részlegben eltöltött egy év alatt, illetve egy év leteltekor, hogy a gyermekkel együtt hagyhassa el az intézetet, és együtt menjenek haza a családhoz, én egy rugalmasabb szabályozást tartanék megfelelőnek.

A kutatás során tapasztaltak alapján az egy éves időtartam egyáltalán nem veszi figyelembe az édesanya büntetésének időtartamát. Abban az esetben, amikor a gyermek kötelező kiadása után az elítélt nőnek csak egy-két hét, illetőleg 1 hónap van hátra a letöltendő szabadságvesztés-büntetéséből, értelmetlen okból kerül elválasztásra ezen idő alatt a gyermek és az édesanya.

Úgy vélem, nagyobb kárt képes okozni ez a rövidebb ideig tartó elválás, amíg a gyermek úgy érzi, hogy elhagyták, amelyet elsősorban az édesanyja egy évig tartó folyamatos közelsége vált ki. Állításom azzal indokolnám, hogy a gyermek objektív valósághoz való viszonyát leginkább az énközpontúság irányítja. Az anyát nem mint önálló lényt érzékeli a gyermek, hanem saját szükségleteinek és vágyainak szerkezetén belül ráháruló szerepében. Éppen ezért mindent, amit az anya tesz, vagy vele történik, saját vágyainak kielégítettsége, vagy éppen ki nem elégítettsége vonatkozásából fog fel. „Ezáltal az anya bármilyen elfoglaltságát, a család más tagjaival, munkájával vagy külső érdekekkel való törődését, rossz kedélyállapotát, betegségeit, hiányát, ... az elutasítás és az elhagyás tapasztalásaiként értelmezi a gyermek.”⁶⁹ Éppen ezért a külön töltött idő az anya és gyermek addig kialakított kapcsolatára negatív hatással van, a gyermek nem képes feldolgozni, hogy mely körülmény miatt hagyták el, és feleslegesen végbemenő eljárások alá vonják, hirtelen

⁶⁸ József i.m. 4.2.2. pont

⁶⁹ Freud 1993; p. 37.

ismeretlen személyekkel kerül kapcsolatba. A fogvatartott nő feladatává válik a kapcsolatfelvétel a csecsemővel a szabadulása után, amely nevelőszülőnél elhelyezett gyermek esetében problémás is lehet, ám jól fenntartott családi kapcsolatok esetében ott kerül a gyermek elhelyezésre, ahová az édesanya a büntetése kitöltése után hazamegy.

Másik fontos szempont, hogy a bv. intézetek számára is feladatot teremt a fogvatartott elhelyezése erre a rövid időtartamra. Az intézetnek be kell fogadnia az érkező nőt, és el kell helyeznie az elkülönítési szabályok⁷⁰ figyelembe vételével. A fogvatartottakat körszállítással szállítják át másik bv. intézetbe, amelyre hetente egy alkalommal van lehetőség.

2. 1. 6+6 hónapos együttes elhelyezés

A megoldást elsősorban abban látnám, hogy a 6 hónapos időtartam lenne a megfelelő idő, amelyet a bv. intézetnek biztosítania kellene az együttes elhelyezésre. A 6 hónap leteltét követően venném vizsgálat alá, hogy az édesanyának mennyi még az ítélet szerint kiszabott szabadságvesztés-büntetéséből hátralévő idő.⁷¹ Amennyiben a szabadulás időpontja a további 6 hónapon belülre esik, akkor addig engedélyezném a gyermekkel való együttes elhelyezést az a közös távozás érdekében. Ilyenkor vizsgálat tárgyát képezheti, hogy a feltételes szabadságra bocsátás időpontját is figyelembe kell-e venni az időpont meghatározásakor, amely kérdés az első 6 hónap leteltekor bv. bíró általi döntések körébe tartozna.

2. 2. A 3 éves együttes elhelyezés vizsgálata

A legideálisabb elhelyezés akkor valósulna meg a fogvatartott és gyermeke esetében, ha a gyermek 3 éves koráig maradhatnának együtt az intézetben. Ettől az életkortól válik le édesanyjától és fedezi fel a körülötte lévő embereket, környezetet. Erre azonban a jelen bv. intézetek keretében nincs lehetőség, ugyanis a megfelelő feltételek biztosításához egy teljesen különálló intézményt kellene létrehozni, amely biztosítaná a gyermekek számára a civil környezetet.

Amennyiben 3 éves időtartamra emelnénk a jogszabályi időtartamot, amely az együttes elhelyezésre vonatkozik, nem lenne nagy számban arra példa, hogy az intézetben fogvatartott végig bent maradjon a gyermekkel a 3 éven keresztül. Ennek magyarázata,

⁷⁰Bv. tvr. 30. § (1) bek. és 119. § (1)-(2) bek.; 122. § (4)-(5) bek.

⁷¹A Kérdőív II.-ben szereplő 9. kérdésre leadott válaszok alapján megállapítható, hogy az esetek nagy részében a büntetés kitöltéséből hátralévő idő kevesebb, mint egy év.

hogy a részlegben elhelyezett fogvatartottak többsége maximum 3 éves időtartamú büntetését tölti. Így sok esetben lenne arra lehetőség, hogy a gyermek az édesanyjával együtt kerüljön ki a részlegből, azaz nem szakad meg a kapcsolat közöttük a legrövidebb időtartamra sem. Úgy vélem tehát, hogy amennyiben lenne hazánkban olyan bv. intézet, mely alkalmas a gyermek igényeinek kielégítésére,⁷² a 3 éves időtartam megfelelő idő lenne a közös elhelyezés tartamának meghatározására.

Ennek megvalósítására alkalmas környezettel most nem kívánok foglalkozni, ugyanis jelen dolgozatomban a hatályos szabályok, és intézeti lehetőségek keretei között kívánok segítséget nyújtani a probléma enyhítésére.

VI. Az anya-gyermek együttes elhelyezésére nem szolgáló büntetés-végrehajtási intézetek (Kutatás I. alapján)

Külön fejezetben szólok arról az esetről, amikor az édesanya a gyermekkel közösen nem helyezhető el. Az esetek nagy többségében az anya bv. intézetbe kerülésére ilyen módon kerül sor.

„A szabadságvesztés végrehajtásának célja az, hogy e törvényben meghatározott joghátrány érvényesítése során elősegítse az elítéltnak a szabadulása után a társadalomba történő beilleszkedését és azt, hogy tartózkodjék újabb bűncselekmény elkövetésétől.”⁷³ E rendelkezés szerint elengedhetetlen, hogy a fogvatartott kiépítse családi kapcsolatait, illetve, hogy fenntartsa addig már meglévő kötelekeit, ugyanis „a családi kötelek fenntartása a visszaesés megelőzésének és a társadalmi visszailleszkedésnek fontos eszköze”⁷⁴ „A családdal való kapcsolat fenntartása a börtönbüntetés alatt csökkenti a további bűnelkövetések számát.”⁷⁵ A legfájdalmasabb körülmény a bebörtönzött édesanyák részéről a fogvatartás következtében gyermekeik elvesztése. Az általam a két intézetben megkérdezett fogvatartottak mindegyike arra a kérdésre, hogy mi hiányzik számukra a legjobban, egyöntetűen lényegileg a következő választ adta: a családom, leginkább a gyermekeim.⁷⁶ Éppen ezért alapvető fontossággal bír, hogy az édesanyák képesek-e gyermekeikkel a bebörtönzés ideje alatt a kapcsolatot fenntartani, hiszen gyermekeik elvesztése, hiánya komoly hatással van viselkedésükre, érzelmi reakcióikra. Komoly problémát jelenthet tehát a

⁷² Abban, hogy milyen a megfelelő környezet a gyermek számára, elsősorban pszichológusok, pedagógusok segítségére van szükség.

⁷³ Bv. tvr. 19.§ (1) bek.

⁷⁴ European Parliament 2007/2116 (INI); K)

⁷⁵ Tóth 2011; p. 127.

⁷⁶ Juhász Zsuzsanna: A fogvatartott szülők gyermekei című munkájában is számos tanulmányt említ, amely ugyanezt a jelenséget állapítja meg. (2011) p. 291.

gyermek elvesztésének feldolgozása, amelyben meglátásom szerint a bv. intézetnek is jelentős szerepe van. „Azon fogvatartottak számára, akik tartják gyermekeikkel a kapcsolatot, a megváltozott környezet könnyebben elfogadhatóbbá válik és a gyakori kapcsolattartás kedvezően befolyásolja a gyermekek helyzetét is.”⁷⁷ Ahhoz, hogy a reintegráció sikeresen menjen végbe, az intézet feladatai közé tartozik a helyes kapcsolatfenntartás iránymutatása a fogvatartott nők számára. E követelményt fogalmazza meg az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec (2006) 2. ajánlása az Európai Börtönjogszabályokról, amelyben szerepel, hogy a „büntetés-végrehajtási hatóságoknak segíteniük kell a fogvatartottakat a külvilággal való megfelelő kapcsolattartásban és ehhez megfelelő szociális segítséget kell nyújtaniuk”.⁷⁸

Elsősorban fontos feladatommak tartom rávilágítani arra, hogy az egyes kapcsolattartási formák milyen különböző érzelmi tartalmat képesek közvetíteni a fogvatartott anya és a bv. intézeten kívül maradt gyermeke között. Az Európai Unió Nőjogi és Esélyegyenlőségi Bizottságának a börtönben lévő nők különleges helyzetéről és a szülők bebörtönzésének a társadalmi és a családi életre gyakorolt hatásáról címet viselő jelentése is megfogalmazza a következőket: „a gyermek magasabb érdekeit mindig figyelembe kell venni a bebörtönzött szülőtől való elválasztásra vagy az azzal való kapcsolat fenntartására vonatkozó döntések során, illetve minden esetben úgy kell eljárni, hogy az érintett másik szülő gyakorolhassa szülői jogait, továbbá olyan eljárásokat kell kialakítani, amelyek elősegítik az eredeti családi környezettel (testvérekkel, nagyszülőkkel és más családtagokkal) fenntartott érzelmi kapcsolatok fennmaradását”.⁷⁹

1. Gyermekekre gyakorolt hatás

Az anya bebörtönzése gyermekekre gyakorolt hatásának vizsgálatát egy alapgondolattal kezdeném, amely a következő: „a gyermek személyiségének harmonikus kibontakozásához szükséges, hogy családi környezetben, boldog szeretetteljes és megértő légkörben nőjön fel”.⁸⁰ Ezen állítás helytállóságát a gyermek tartózkodására, életkorára, körülményeire tekintet nélkül el kell fogadni, és minden helyzetben biztosítani kell számára, hogy teljes életet éljen. Ezért fontos vizsgálni ezt a speciális helyzetet, amikor a családi kötelék állami büntetőhatalom általi megbontásáról beszélhetünk.

⁷⁷ Juhász i.m. p. 292.

⁷⁸ 24.5. pont

⁷⁹ European Parliament 2007/2116 (INI); L)

⁸⁰ A gyermekek jogairól szóló New York-i Egyezmény Preambuluma

Az elválás különböző életkorban más és más hatással van a gyermekekre. Az általam készített kérdőív válaszadói nagy részének kiskorú gyermekei 3 és 14 év közöttiek voltak, de a fogvatartottak életkorából adódóan a legtöbb esetben felnőttkorú gyermekük is volt.⁸¹

Az édesanyák bebörtönzésének hatása – mint már korábban börtönártalomként említésre került – a legnagyobb mértékben a gyermekeket érinti. A gyermek számára édesanyja elvesztése komoly mentális, érzelmi zavarhoz vezethet, valamint a fogvatartott szülők gyermekei az iskolában jelentős tanulmányi visszaesést mutatnak, koncentrációs képességük terén zavar lépett fel az elválasztás hatására.

A gyermekben keltett zavar mértéke nagyban függ attól, hogy a gyermek addig teljes családban nevelkedett-e, együtt élt-e bebörtönzött szülőjével, s milyen kapcsolat van szülő és gyermek között. A legérzékenyebben azon gyermekeket érinti a szülő bv. intézetbe kerülése, akiket édesanyjuk egyedül nevel, és szoros, mély anya-gyermek kapcsolat alakult már ki a börtön falain kívül. Fontos kiemelni, hogy amennyiben az édesapa kerül bebörtönzésre, általában az anya gondoskodik gyermekéről. Ez azonban kisebb számban mondható el az apákról, amennyiben az anya a fogvatartott szülő. Az anya bebörtönzése esetén az esetek nagy többségében a nagyszülő veszi magához a kiskorú gyermekeket.⁸² Ennek oka elsősorban az is lehet, hogy sok a gyermekét egyedül nevelő anya, annak ellenére, hogy papíron házasságban él.

A kecskeméti részlegben végzett kutatásom során azt tapasztaltam, hogy a kint maradt kiskorú gyermekeket megosztják az apa, és a nagyszülő között. Meglátásom szerint a család további szétszakadása nem erősíti a személyek közötti kapcsolatot, és a megváltozott környezet még kevésbé segít feldolgozni az édesanya elvesztését. Az általam megkérdezett pszichológus szerint – mint az korábban már említésre került – az egyik legnagyobb szerepe a családi kapcsolatok fenntartásának az elválasztás után az intézetben kívül maradt családtagoknak van. Amennyiben a kint maradt férj – a kérdőív alapján 7 főből 4 nő volt házas⁸³ – nem támogatja az édesanyát, gyermekét - felhasználva a fogva tartás tényét – édesanyja ellen tudja fordítani, ami a kapcsolat számára végzetes lehet. Ők segítik megértetni a gyermekkel, hogy édesanyja hol tartózkodik, és attól, hogy nincs most vele, ugyanúgy szereti a gyermeket. Ellenpéldaként ismét megemlíteném azt az édesanyát az anya-gyermek részlegben, aki azért nem láthatja kint maradt gyermekeit, mert édesapjuk még a leveleit sem

⁸¹ Kérdőív I. 10. kérdés

⁸² USA-ban készült felmérés szerint a bebörtönzött apák gyermekeiről 90%-ban az édesanya gondoskodik, 2%-uk kerül állami gondozásba, kisebb számban a nagyszülő veszi a gyermeket magához. Az anya bebörtönzése esetén az esetek felében került nagyszülőhöz, egynegyed részt egyéb hozzátartozóhoz. Az állami gondozásba kerülők arány is nagyobb, 11%. (Juhász 2011; p. 287.)

⁸³ Kérdőív I. 5. kérdés

adja át a gyermekek részére. Ezen viselkedés az anya-gyermek kapcsolat teljes megszakadását eredményezheti, amennyiben ehhez hozzápárosul a másik szülő ellenszenves viselkedése párjával szemben.⁸⁴

A gyermekek a szülő bebörtönzésének hatására a legkülönbébb pszichoszociális problémáktól szenvedhetnek. „Murray tanulmányában három olyan tényezőt emel ki, amely közvetlen okai lehetnek a pszichoszociális problémáknak. Így véleménye szerint e pszichoszociális problémákat kiválthatja a szülőtől való elválasztás, a szülő iránti aggodás, de az is, ha a szülő kriminalitását a gyereke továbbvetítik, azaz rá is, mint leendő bűnözőre tekintenek.”⁸⁵ Ennek hatására gyakran jelentkezik szorongás, hiperaktivitás, agresszív viselkedés, evési problémák, a tanulmányokban történő visszaesés.⁸⁶

Ezen a ponton szeretnék rávilágítani arra, hogy a gyermek számára az elválás mérhetetlen törést jelent, azonban megfelelő kapcsolati rendszer kiépítésével az édesanya bentről az intézetből is képes támogatni gyermekét.

Véleményem szerint komoly problémát jelent a szülő-gyermek kapcsolat esetében, hogy a bebörtönzések ténye a gyermek előtt nem mindig ismert. Az általam megkérdezett fogvatartottak nagy része elmondta gyermekének, hogy jelenleg hol tartózkodik, és miért nem lehet most vele. Kisebbségben voltak azok az anyák, akik gyermeküknek azt mondták, hogy kórházba, vagy külföldre kellett menniük egy kis időre. Ezen szülők elsődlegesen a gyermek kíméletére hivatkoztak, hogy a gyermek sajnálni fogja édesanyját, és érzelmi megrázkódtatást okoz majd neki annak tudata, hogy milyen helyzetbe került édesanyja. Azonban fontosnak tartom kiemelni azt, hogy anya és a gyermek közötti bizalom alapja az őszinteség. A pszichológus kategorikusan kijelentette számomra, hogy nem szabad a gyermeknek kitalált történeteket előadni, hanem őszintén el kell mondani a gyermek életkorára figyelemmel, hogy édesanyja büntetőjogi szankció alkalmazása alatt áll. Ennek elsődlegesen a gyermek normakövetési, tanulási fázisában abból kell állnia, hogy a szülő rossz dolgot követett el (például elvett valamit, ami nem az övé volt), ezért büntetést kapott. Abban az esetben, ha a gyermek számára később derül ki, - mikor már a jogerős büntetését letöltötte - hogy édesanyja büntetőjogi szankció alkalmazása alatt állt, a gyermek csalódottan

⁸⁴ A fogvatartott nők többsége ugyan papíron házasságban él, azonban kutatásom tapasztalatai alapján megállapítható, hogy sok esetben a nő gyermekei nem csak férjétől vannak, és az erőszakos bűncselekmény elkövetésének oka éppen a megromlott családi kapcsolatokon alapszik.

⁸⁵ Juhász 2011; p. 291.

⁸⁶ Juhász Zsuzsanna említi írásában, hogy egy amerikai tanulmány szerint a gyermekek 16%-nál jelentkezett iskola-fóbia, ami eredményeként a gyermekek 6 hétig nem akartak iskolába menni a szülő bebörtönzését követően. (Juhász Zsuzsanna: i.m. p. 291.)

érzi majd magát, amiért a szülő nem mondott igazat neki, és ehhez kapcsolódik majd az az érzelmi megrázkódtatás, hogy anyja bűncselekményt követett el. Az őszinteség elsősorban a helyes nevelési módszer részeként visszatartó erőt képezhet a gyermek tudatában, hogy később ne kövessen el bűncselekményt. Míg abban az esetben, ha a gyermeknek nem megfelelően magyarázzák meg a helyes viselkedés, és az annak következményeként fellépő szankciók viszonyát, akkor nem alakul ki a gyermekben az a tudatosság, hogy tartózkodjon bűncselekmény elkövetésétől.

Végül megjegyezném, hogy a szülők kriminalitása magában hordozza gyermekük kriminalitásának veszélyét.

A bebörtönzés hatása azonban nem csak érzelmi szinten jelenik meg, hanem gazdasági hátrányokkal is jár, legnyomatékosabban a bebörtönzött szülő jövedelem-kiesésére, valamint a kapcsolatfenntartással járó költségekre egyaránt. Szót kell ejteni továbbá a stigmatizációról amelytől a bebörtönzött szülő gyermeke sok esetben nem képes megszabadulni.

2. A kapcsolattartásra vonatkozó rendelkezések rendszere

A minden elítélt számára biztosított kapcsolattartási formák a Bv. tvr.-ben kifejezetten a fogvatartottak jogaiként, azaz a büntetés-végrehajtási jogviszonyból származó jogosultságokként jelennek meg.⁸⁷ Jelen fejezetben kizárólag ezekkel foglalkozom.

Azonban érdemes említést tenni arról, hogy az említett jogokon kívül jutalomban is részesülhetnek az elítéltek, amely szintén a kapcsolattartást erősítésére ad lehetőséget. Ilyen jutalmazási forma a rövid tartamú eltávozás és a kimaradás.⁸⁸ A fogvatartott szabadulásához köthető két jogintézmény is a minél korábban bekövetkező személyes kapcsolatfelvételt segíti elő, és ezáltal a reintegráció megfelelő módon történő megvalósulását szolgálják, ezek az „enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása”,⁸⁹ és a „feltételes szabadságra bocsátás”⁹⁰ lehetőségei. Említést érdemel továbbá a szabadságvesztés fokozatának megváltoztatása,⁹¹ amely kedvezőbb szabályok alkalmazását teszi lehetővé.

3. Egyes kapcsolattartási formák

Véleményem szerint a legfontosabb a kapcsolattartási lehetőségek körében, hogy az édesanya mennyire képes közvetíteni érzéseit, szeretetét gyermeke felé. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlása, az Európai Börtönszabályokról is megfogalmazza, hogy

⁸⁷ Bv. tvr. IV. fejezet - III. cím: Az elítéltek kötelezettségei és jogai

⁸⁸ Bv. tvr. IV. fejezet – IV. cím: Az elítéltek nevelése; 41. § (2) bek. i) pont és (3) bek., valamint 41. § (2) bek. j) pont és 41/A. §

⁸⁹ Bv. tvr. 7/A. §

⁹⁰ Bv. tvr. 7/D. §, 8. § és 9. §

⁹¹ Bv. tvr. 7.§

a „látogatási módozatoknak lehetővé kell tenniük a fogvatartottak számára, hogy a lehető legtermészetesebb módon tartsák fenn és fejlesszék családi kapcsolataikat”.⁹² Ezen szempontból kívánom megvizsgálni az egyes kapcsolattartási módokat, illetve a büntetés-végrehajtás keretében lehetőségként fennálló kapcsolatépítési programok hatásait.

4. 1. Levelezés

A hatályos büntetés-végrehajtási szabályok szerint tehát minden elítéltnak joga van hozzátartozóival,⁹³ illetve az általa megjelölt - és az intézet által engedélyezett - személyekkel való levelezésre. Külön kiemeli a Bv. tvr., hogy a levelek gyakorisága és tartalma nem korlátozott.⁹⁴ A levél küldése az egyetlen ilyen kapcsolattartási mód, így ez mutatja leginkább a fogvatartott nő kint lévő gyermekével való kapcsolattartásának gyakoriságát. A Kalocsai Fegyház és Börtönben végzett kérdőíves kutatásom szerint az anyák gyakran választják a levélküldést, ugyanis ebben többféle üzenet továbbítására (rajz, személyes üzenet, mese, kifestő) nyílik lehetőség, a gyermek korára való tekintettel.

Az intézetben egy általam megkérdezett fogvatartott a bebörtönzéskor 2 és fél éves gyermekét hagyta otthon. Azóta 7 év telt el az összbüntetésbe foglalt 11 év 6 hónapos fegyházbüntetéséből. A fogvatartott édesanya elmondta, hogy kezdetben kislányának a könyvtárból kikölcsönzött mesekönyvekből rajzolt figurákat, különösen azokból a mesékből, amelyeket még otthonukban minden este olvasott neki. Kiemelte, hogy a visszajelzések szerint a legnagyobb örömet az jelentette gyermekének, amikor a kislány kedvenc történetét kézzel leírta, és mellé illusztrálta a történetet, amelyet elmondása szerint a bevonuláskor 7 éves kislány olvasta fel esténként húgának. A válaszlevélben az óvodás korú gyermekek általában rajzoltak édesanyjuknak.

Fontos tényező, hogy levelezés tartalma megváltozik, ahogyan a gyermek növekszik. Amint tud írni-olvasni, egyre nagyobb és nagyobb terjedelemben, korlátlan mennyiségben tudja megosztani történeteit mindennapjaiból édesanyjával.

A levélváltás előnye, hogy az édesanyjának segítséget nyújt átvészelni a bent töltött időt gyermeke nélkül. Amikor lehetősége adódik, felmerülő gondolatait így gyűjtheti papírra vetve, valamint lehetősége van arra, hogy a zárkában kitegye a kapott leveleket gyermeke rajzaival, írásaival. A fogvatartott nők elmondása szerint rendszerint az emeletes

⁹² Európai Börtönszabályok 24.4. pont

⁹³ A hozzátartozó fogalmát a Btk. 459. §-ának 14. pontja határozza meg.

⁹⁴ Bv. tvr. 36. § (1) bek. b) pont

ágy általuk látott felére, illetve a falra ragasztják ki a leveleket, képeket, ezáltal érezhetik gyermekük közelségét.⁹⁵

4. 2. Csomagküldés

„Az elítélt legalább havonként küldhet és kaphat csomagot.”⁹⁶

A csomagküldés jelentősége elsősorban az ünnepek alkalmával (karácsony, húsvét, anyák napja) növekszik, ugyanis személyesen nem tud a fogvatartott nő együtt lenni hozzátartozóival. Különösen felerősödik bennük gyermekük hiánya, és az az érzés, hogy nem tudják nekik azt a szeretetet nyújtani, amire korábban otthon képesek voltak családi környezetükben. Ennek hatására „a konfliktusok száma a zárkában szaporodik, mivel nem tölthetik a családdal a meghitt pillanatokat.”⁹⁷ Kérdőívemben külön kitértem arra a kérdésre, hogy mennyiben változik meg az üzenetük hangvétele ebben az időszakban.⁹⁸ A válaszadók többsége szerint mélyebb érzelművé válik, és apró meglepetésekkel igyekeznek kedveskedni otthon maradt családtagjaiknak. Elmondásuk szerint nem szeretnék, hogy a gyermek legyen az ő büntetésük áldozata.

Kutatásom alkalmával az életellenes bűncselekmény miatt szabadságvesztését töltő két gyermekes édesanya büszkén mesélte, hogy az intézetben töltött idő alatt elvégzett egy kézműves tanfolyamot, amely segítségével meglepetéseket tud készíteni az immár 15 éves fiának. Elmondta, hogy a távbeszélőn folytatott beszélgetések alkalmával kisfia szabadidős tevékenységét, érdeklődési körét figyelembe véve kéri, hogy olyan dolgot készítsen, amely mindig vele lehet. A nő elmesélte, hogy rendszerint telefontartót készít fiának, amelyen kedvenc sportága, a futball jelképe szerepel. Ajándékait csomag formájában küldi meg gyermekének. Az cserébe fényképeket küld magáról, amelyen láthatja gyermeke növekedését.⁹⁹

4. 3. Távbeszélő használata

A jelenleg hatályos Bv. tvr. az elítélt állampolgári jogainak módosulása körében tesz említést a talán egyik legfontosabb kapcsolattartási formáról, a távbeszélő használatáról. A jogszabály alapján a bv. intézet lehetőségei szerint kell biztosítani a fogvatartott számára

⁹⁵ Kutatás I. alkalmával készített interjúk alapján.

⁹⁶ Bv. tvr. 36. §. (3) bek.

⁹⁷ Tanács 2014; p. 45.

⁹⁸ Kérdőív I. 19. kérdés

⁹⁹ Kutatás I.: A fogvatartott nő elmondta, hogy azért nem kívánja gyermekét személyesen látni, mert nehéz számukra az elválás, ugyanis nem tudják mikor láthatják újra egymást.

annak igénybevételét.¹⁰⁰ Kutatásom során a büntetési-végrehajtási intézet nevelői azt emelték ki e kapcsolattartási módról, hogy a hónap elején, amint lehetősége nyílik a fogvatartottaknak a távbeszélő meghatározott rendben történő használatára, a fogvatartott nők azonnal felhasználják a rendelkezésükre álló összeget, a gyűjtött pénzük értékével nem is foglalkozva. A távbeszélőt ellenőrzés mellett magas díjtarifával használhatják a fogvatartottak, amely összeget egy személyre szóló kártyán gyűjtenek. Az intézet belső szabályzatában meg van határozva az egy időben lebeszélhető percek száma, illetve a két hívás között kötelezően eltelt idő is. Egy életellenes bűncselekmény miatt szabadságvesztés-büntetését töltő elítélt kifejtette, hogy a legnagyobb problémát számára az jelenti, hogy hívást csak ő kezdeményezhet az intézetből, ezáltal nem mindig van lehetősége gyermekeivel beszélni, hiszen ők nincsenek mindig az édesapjuk által felvett telefon közelében. Nagy örömmel mesélte, hogy mivel gyermekei nem látogatják az intézetben, - a nem arra alkalmas környezet miatt - a legnagyobb erőt számára az eltelt időben az nyújtotta, amikor kisfia a telefonba azt mondta, hogy „Szeretlek anya”.

A két felnőtt gyermekes édesanya viszont az interjú alkalmával azt emelte ki, hogy amikor gyermekének a legnagyobb szüksége lenne rá, nem tud rögtön a rendelkezésre állni és nem képes az adott helyzetben segíteni neki, anyai erőt nyújtani a talán számára is legnehezebb napokon. Ezt azért ebben a részben említettem meg, mert a távbeszélő az az eszköz, amely által a leggyorsabban, legrövidebb időn belül képes kapcsolatba lépni az édesanya gyermekével, ám a gyermek nem tudja problémájával megkeresni édesanyját, azt elmondani is csak korlátozott időben tudja.

4. 4. Személyes látogatás

4. 4. 1. A látogatás körülményei és szabályai

Az elítélt jogosult legalább havonként látogató fogadására.¹⁰¹ A Bv. tvr. kiemeli, hogy ha a bv. intézet biztonsága indokolja, az elítélt rácson keresztül beszélhet látogatóival. Arra azonban nem vonatkozik külön szabályozás, hogy a kiskorú gyermekkel rendelkező édesanya miként találkozhat gyermekével a látogatások alkalmával.

A kalocsai börtönben végzett kutatásom alkalmával az intézet nevelői elmondták, hogy a látogatáskori testi kontaktus teremtése úgy lehetséges, ha a gyermeket át tudják adni a beszélgető-asztal felett a fogvatartott nőnek. A látogatás egy nagy teremben történik, ahol fa padok és fa asztalok vannak több sorban elhelyezve. Egyszerre ezáltal több fogvatartott is

¹⁰⁰ Bv. tvr., 36. § (5) bek. e) pont

¹⁰¹ Bv. tvr. 36. § (1) bek. c) pont

tud felügyelet mellett személyes beszélgetést folytatni látogatóival. A látogatások rendje úgy történik, hogy a fogvatartottnak havonta 1 alkalommal 2 óra beszélgetésre van lehetősége a látogatóival – amennyiben önhibáján kívül a fogvatartott nem dolgozik, úgy ez az idő 1 órára redukálódik. Előzetes letartóztatásban lévő fogvatartott esetében 1+1 óra áll rendelkezésre, míg a drogprevenciós csoportba tartozóknak havi 2X2 óra. A szabályozás arra is kiterjed, hogy hány személy jöhet el egy-egy látogatás alkalmával, valamint arra is, hogy ezen személyek milyen korúak: egyszerre egy alkalommal vagy 2 fő nagykorú és 2 fő kiskorú (18. életévét még be nem töltött) személy, vagy 1 nagykorú és 3 kiskorú személy látogatására van lehetőség.

Kutatásaim eredményeként megállapítható, hogy a fogvatartott nők körében nagy számban vannak azok az anyák, akiknek 3, vagy annál több gyermeke van. Ezen kívül az is megállapítható, hogy előfordul olyan eset, mikor az otthon maradt gyermekekre két külön személy vigyáz. Ezekben az esetekben a fent említett látogatói keret nem lesz megfelelő, ugyanis a gyermekek egyszerre nem tudják meglátogatni anyjukat, ha például a nagyszülőnél és az édesapánál vannak elhelyezve, és több mint 3 kiskorú gyermek van. Az ilyen látogatások alkalmával fontos, hogy a gyermek olyan személlyel érkezzen, aki mellett biztonságban érzi magát. Véleményem szerint ez nem megfelelő a személyes kapcsolat megteremtésére kiskorú gyermek és édesanyja között, mert nem nyílik lehetőség a gyermekek egyszerre történő látogatására, így a két látogatás között eltelt idő meghosszabbodik.

4. 4. 2. A személyes látogatás szerepe

Úgy gondolom, hogy a kapcsolat fenntartásának legalapvetőbb módja a személyes kapcsolat, amelyben a fogvatartott és látogatója személyes kontaktust teremthetnek egymással. A nevelők és a megkérdezett fogvatartottak szerint a látogatások akkora erőt adnak a nőknek, hogy utána sokkal jobban lehet kezelni őket, ami ezáltal az intézet biztonságát is nagyban szolgálja. A nevelők elmondása szerint akinek nincsenek kint maradt rokonai, sokkal rosszabbul viseli a bent töltött időt.

Szeretnék rávilágítani arra, hogy amennyiben a fogvatartott az intézetbe kerülés előtt nem tartott szoros kapcsolatot gyermekével, akkor az intézetbe kerülés után általában nagyobb érzelmi „sokkot” jelent számára, hogy nem tudja felvenni a kapcsolatot, és nem tud rajta változtatni. Elsősorban ez az a kapcsolatfelvétel, amelyet véleményem szerint elő kellene segíteni, hogy a fogvatartott nő ne érezze magát teljesen egyedül, sem az intézetben, sem a letöltött büntetés után.

A fogvatartottak elmondása szerint vannak olyan anyák, akik azért nem támogatják, hogy gyermekük meglátogassa őket a börtönben, mert nem szeretnék, ha gyermekük rabruhában, bilincsben látná őket. Az intézetben készített kérdőíven további indokként megjelenik az intézet lakhelytől való nagy távolsága, valamint a személyes mély érzelmi kapcsolat hiánya anya és gyermek között.¹⁰²

A gyermek szempontjából nézve kutatásom által világossá vált számomra, hogy a gyermek anyától való elválása a legnagyobb traumát okozza a gyermeknek. Komoly kérdést vet fel ezzel kapcsolatosan az, hogy a legszemélyesebb kapcsolattartási mód, a személyes látogatás milyen hatással van a gyermekre, illetve az édesanyára. Juhász Zsuzsanna is kiemeli tanulmányában,¹⁰³ hogy megnövekedett agressziót és aggodalmat válthat ki a gyermekből anyja viszontlátása, mivel újraéli annak elvesztését. A fogvatartott nők nagy része ezért utasítja el a gyermek látogatását.

Az általam megkérdezett pszichológus-szakértő véleménye szerint a legrosszabb, amit ilyen helyzetben tenni tud a család (és értem ezalatt a fogvatartott nőt is), ha nem adja meg a lehetőséget a gyermeknek, hogy lássa édesanyját. Azon szülői érv, mely szerint gyermekét védi, sajnos nem a legcélravezetőbb döntést eredményezi. „Amennyiben az első életévben a gyermektől megvonjuk az anyai gondoskodást és szeretetkapcsolatot, súlyosan sérül a gyermek személyisége. Az ilyenkor jelentkező tünetcsoportot R. Spitz *hospitalizmusnak* nevezte el, és az anyahiányra vezette vissza.”¹⁰⁴ Éppen ezért van jelentősége a megfelelően végbemenő személyes kapcsolatteremtésnek anya és gyermeke között. A gyermek számára fontos a szülő személyes, érzékszervekkel történő észlelése, mint a látás, hallás, bőr általi érzékelés egy ölelés alkalmával. Az anya-gyermek kapcsolat fenntartása igazán csak ezeken a csatornákon keresztüli érzékelés esetén lehetséges egy hosszabb tartamú szabadságvesztés esetén. A szakértő arra is kitért, hogy minden esetben meg kell adni a gyermek számára a lehetőséget arra, hogy maga döntse el, kívánja-e látni édesanyját. Itt jegyezném meg, hogy e döntés alapja elsősorban az addig a civil életben, illetőleg a bebörtönzés addigi ideje alatt kialakított anya-gyermek kapcsolat. A már korábban említett szeparációs szorongás jelensége is „akkor szűnik meg, amikor a gyermek memóriája kifejlődik, és fel tudja idézni a szülő képét, amikor az elmegy. Ilyenkor visszaemlékszik arra, hogy már máskor is történt ilyen, és a szülő visszatért hozzá.”¹⁰⁵ Úgy gondolom, hogy a gyermek elválástól való félelme a

¹⁰² Kérdőív I. 14.kérdés

¹⁰³ Juhász 2010; p. 430.

¹⁰⁴ József 2011; 4.2.1.2. pont

¹⁰⁵ József i.m. 4.2.2.

látogatások rendszeresítésével, meghatározott időközönkénti beiktatásával tehát kezelhetővé válik.

4. 4. 3. Megfelelő látogatási feltételek

Véleményem szerint a civil élethez leginkább hasonló környezet és az anya általi megfelelő kapcsolatteremtési mód elengedhetetlen feltételei annak, hogy a személyes találkozó alkalmával a kapcsolatfelvétel eredményes legyen mind az anya, mind a gyermek számára. A következőkben a két feltétel megvalósításának lehetőségére világítok rá.

Egyrészről fontos követelmény, hogy *megfelelő környezetet* biztosítson a bv. intézet az anya és a gyermekének találkozásakor. Lehetőség szerint „olyan látogató-fogadási struktúrákat hoznak létre, amelyek hangulata különbözik a börtönök világától, és lehetővé teszik a közös tevékenységeket, valamint a megfelelő érzelmi kapcsolatot”.¹⁰⁶ Az anya-gyermek együttes elhelyezésére nem alkalmas bv. intézetekben a látogatás körülményei (2.4.1. pontban említettek alapján) véleményem szerint nem megfelelőek arra, hogy a gyermek biztonságban érezze magát a bilincsek, a rabruha, illetve az egyszerre érkező nagyszámú látogató ismeretlensége miatt. A gyerekekből több tényező kiválthatja azt az érzést, hogy később úgy döntsön, nem kívánja édesanyját az intézetben meglátogatni. A döntésben elsősorban a gyermeket ért környezeti hatásoknak van nagy jelentősége.

Másrészről viszont az *édesanya viselkedésén* van a legnagyobb hangsúly. Amikor a fogvatartottak hozzátartozóikkal találkoznak, gyakran előfordul, hogy bánatot és levertséget sugároznak, és panaszkodnak arról, hogy milyen helyzetbe kerültek. Sokszor külső formában is megnyilvánul ezen érzélem, például sírásban. Ennek oka elsősorban az, hogy az édesanya nem képes lelkileg feldolgozni a büntetését, családjá elvesztését. Kutatásom során mindkét helyszínen kitértem arra, hogy kivel van lehetőségük a fogvatartottaknak a bennük végbemenő lelki folyamatok megbeszélésére.¹⁰⁷ Ennek eredményeként meg kell állapítanom, hogy komoly problémát jelent azon körülmény, hogy az anyák nem fordulnak a börtönben dolgozó pszichológushoz, hanem problémáikat magukban próbálják feldolgozni, ami a feszültségek felgyülemeléséhez vezet. A bebörtönzött nők nagy része nem tud senkivel beszélni arról, hogy milyen öröm éri akkor, amikor gyermeke valamilyen pozitív hírt közöl vele, illetőleg nem tudja, hogyan vegye fel a kapcsolatot gyermekével a látogatások alkalmával.

¹⁰⁶ European Parliament 2007/2116 (INI); part 21.

¹⁰⁷ Kérdőív I. 23-24. kérdés; Kérdőív II. 15-16. kérdés

Az anyának nem azt kellene a gyermek felé mutatni, hogy a helyzete mennyire fájdalmas, hanem éppen ellenkezőleg. A gyermeknek szeretetre, törődésre, boldog pillanatra, mosolyra van szüksége édesanyjától. A gyermek számára így az együtt töltött idő is boldogan telhet el, és pozitív élménnyel távozik a látogatás alkalmával. Az általam megkérdezett pszichológus szerint a csecsemő és kiskorú gyermekek esetében a gesztusok, a hangsúly, az érintés az, amellyel közvetíteni lehet az érzelmeket. Ha az édesanya gyermekére mosolyog, mikor kezébe veszi, ő biztonságban érzi majd magát. A szakértő külön kiemelte, hogy nem a látogatás időtartama, hanem annak tartalma számít. Szeretnék rávilágítani, hogy a mély anya-gyermek kapcsolat kialakításához az anya válaszkészségének is jelentős szerepe van, „mivel a gyermek kontaktuskereső viselkedése csak a párbeszéd egyik oldala, és csak megfelelő válasz esetén alakulhat ki a biztonságos kötődés.”¹⁰⁸ Ez az a készség, amelyet a fogvatartott nők esetében fejleszteni kell.

A személyes elbeszélgetés alkalmával a fogvatartottaktól arról érdeklődtem, hogy véleményük szerint segítséget nyújtaná-e egy olyan kiscsoportos foglalkozás keretében megvalósuló program, amelyben önkéntes alapon vehetnének részt azon fogvatartott társaikkal, akikkel baráti kapcsolatot ápolnak a bv. intézetben. A válasz egyértelműen az volt, hogy 5-10 fős csoportok körében szívesen beszélnének a gyermekükkel való kapcsolatukról. Meglátásom szerint az édesanyáknak az intézet keretein belül lehetőséget kellene biztosítani arra, hogy egymásnak erőt adjanak a nehéz pillanatokban, és talán megfelelő viselkedésre is ösztönözhetik egymást az eltérő szokásokat követő fogvatartottak.

Véleményem szerint elsősorban e két tényezőt kell figyelembe venni, amikor arról beszélünk, hogy milyen a megfelelő látogatás anya és gyermeke között. Úgy gondolom, hogy mindkét megközelítésben rejlő hibákra van megoldás. A megfelelő környezet megteremtése elsősorban családi-szoba kialakításával lehetséges, ahol a gyermek számára nem visszataszítónak látszó bilincsekkel és üres falakkal találkozhat. Ezen kapcsolatfelvétel esetén a gyermek édesanyját civil ruhában látná viszont, a helyiségben színes falakkal, s édesanyák által készített díszítésekkel és kézműves munkákkal találkozna. Korábban már említésre került, hogy a közös látogató helyiség nem megfelelő a személyes érintkezés megteremtésére, itt lehetőség nyílna megfelelő életkorig a gyermek külön szobában, kettesben történő fogadására, természetesen amennyiben a fogvatartott nő bv. intézetben tanúsított magatartása nem jelent veszélyt sem a gyermekekre, sem önmagára nézve.

¹⁰⁸ József 2011; 4.2.1.1. pont

Néhány külföldi példát említenék annak érdekében, hogy felhívjam a figyelmet arra, hogy mely ötletek megvalósítását kellene szorgalmazni a hazai intézetekben is. Más országok szabályozása körében már találkozhatunk különféle gyermekbarát környezettel, mint például a játszó terek, gyermekbútorok, családi szobák kialakítása. Ausztriában, Finnországban, Izlandon speciális szobák kerültek kialakításra a gyermekek számára. Hollandiában vendégházak vannak annak érdekében, hogy a gyermek a hétvégét fogvatartott édesanyjával tölthesse. Dániában az intézet engedélyezheti, hogy a gyermek a látogatási időt édesanyja szobájában töltse el.¹⁰⁹

A másik tényező kezelése meglátásom szerint egy foglalkozással lenne elérhető az intézetben. Azon édesanyák számára, akik nem tudnak megfelelő kapcsolatot ápolni gyermekükkel, világossá kell tenni, hogy még van lehetőség a kötelék kialakítására. Ebben nyújthat segítséget az intézet keretében szervezett foglalkozás a családról, családi kötelékekről, érzelmek közvetítéséről.

A kapcsolatok kialakításának lehetőségét elsősorban arra alapítom, hogy eddigi tapasztalataim alapján, illetőleg a szakértővel való interjú során megállapíthatom, hogy a gyermek képes idegen személlyel is jó, mély érzelmi viszonyt kialakítani akkor is, ha korábban nem is találkoztak, és biológiailag sem állnak kapcsolatban. Gondolni lehet például a nevelőszülők esetére. A nevelőszülők a gyermek örökbefogadása előtt egy training-en vesznek részt pszichológus (az általam interjú kapcsán megkérdezett pszichológus is végez ilyen tevékenységet) közreműködésével, hogy hogyan bánjanak a gyermekkel az első pillanatban, illetve az után. A szakértő szerint azok a szülők/leendő szülők, akik a felkészítés folyamán tudomásukra jutott képesség birtokában vannak, képesek kialakítani a gyermekkel akár 3-4 vagy idősebb korában is a szülő-gyermek kapcsolatot. A megállapítás jelentőségét elsősorban abban látom, hogy ez alapján annak a fogvatartott édesanyának is van lehetősége még mély érzelmi kapcsolat kialakítására, aki korábban nem tartott kapcsolatot gyermekével, és a büntetés-végrehajtási intézet foglalkozásainak ebben nagy szerepe lehet, akárcsak a civil társadalomban a nevelőszülők esetében. (Meg szeretném jegyezni, hogy ebben az esetben a kapcsolatteremtés egyszerűbb, ugyanis biológiai szülőkről van szó.)

5. Kapcsolattartási módokat befolyásoló tényezők

A fent részletezett kapcsolattartási módok használata több tényezőtől is függ. Ezen tényezők közül a legmeghatározóbb a fogvatartott, illetve hozzátartozóinak anyagi háttere, vagyoni

¹⁰⁹ Juhász 2010; p. 431.

viszonyai. A távbeszélő használata, mint korábban említésre került, emelt percdíjjal vehető igénybe. A személyes látogatások is pénzbeli viszonyok függvényei, ugyanis a bv. intézet lakóhelytől való távolsága miatt a hozzátartozók látogatása nem minden esetben finanszírozható. (Természetesen kutatásom során is találkoztam kivételekkel, akiket minden hónapban az egész család meglátogat, így ezek a családi kapcsolat fontosságának felismerését jelentik a fogvatartott anya és családtagjai esetében.)

A másik fontos tényező, a gyermekek életkora. Az életkoruknál fogva még beszélni nem képes csecsemők esetében az egyetlen kapcsolattartási mód a látogatás, míg írni, olvasni nem tudó gyermekek esetében felértékelődik a távbeszélő használata, illetve a személyes látogatások jelentősége.

Ehhez szorosan kapcsolódik azon körülmény, ha a fogvatartott anya nem mondja el gyermekének, hogy bv. intézetben van, amely gyakorlatilag lehetetlenné teszi a személyes látogatás lehetőségét, ám az otthon lévő hozzátartozók segítségével a levelezés és a távbeszélő használata nagyobb jelentőséget kap.

6. Programok – ünnepek

A bv. intézetekben elsősorban civil kezdeményezések azok, amelyek segítenek a fogvatartottak számára a gyermekeikkel való kapcsolat kialakításában, illetve fenntartásában. A Református Börtönmisszió több területen, különböző programokkal is próbál segíteni a bebörtönzött személyeknek abban, hogy mentálisan elviselhetőbbé váljon számukra a szabadságvesztés-büntetés idejének letöltése. Programjaik közül elsősorban kiemelném a „fogvatartottak családi kapcsolaterősítő táborát”, ugyanis „a börtönlelkészek törekvéseinek célját és munkájuk pozitív hatását felismerve a büntetés-végrehajtás több éve lehetővé teszi, hogy kint normális családi életet élt fogvatartottak és családjaik részvételével családi tábor tartsanak”.¹¹⁰ 2011-ben volt az első, majd 2013-ban is sikerült újra megvalósítani a programot, amelyen a Budapesti Fegyház és Börtön, a Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet és a Váci Fegyház és Börtön vett részt. A börtönlelkészek kiemelték elsősorban azt, hogy ha egy családi kötelék felbomlik, akkor annak vesztesei mindenképpen a gyermekek lesznek. Ezért tartják fontosnak a gyermek találkozását a bebörtönzött szülővel. Ugyan a misszió nevezett programja elsősorban az apákra vonatkozik, meglátásom szerint a bebörtönzött édesanyák esetében is hatalmas jelentőségű lenne az ilyen programok szervezése.

¹¹⁰ <http://rmk.hu/bortonmisszio/index.php> Letöltés dátuma: 2014.10. 02.

A bv. intézetek különböző módon nyújtanak segítséget a fogvatartottak számára annak érdekében, hogy könnyebben legyenek képesek átvészelni az érzékenyebb ünnepeket. Május első vasárnapján, anyák napja alkalmából a Váci Fegyház és Börtönben például lehetőségük nyílt a jó magaviseletű, kimagasló teljesítményt nyújtó, tanulmányaikat átlag felett folytató fogvatartottaknak, hogy virággal, műsorral köszönthessék hozzátartozóikat. A Budapesti Fegyház és Börtönben a fogvatartottak az anyák napi műsoros köszöntő után a szokásosnál hosszabb látogatási időben beszélhettek édesanyjukkal.¹¹¹ A Kalocsai Fegyház és Börtönben a Nagyasszonyunk Katolikus Intézmény tanulói adtak műsort ötven fogvatartott édesanyjának és nagymamának. „A műsor végén a kisdíjak egy jelképes virágcsokrot is átadtak a fogvatartottaknak, melyet az elítéltek az alkotókör által készített ajándék kisvirágokkal viszonzottak.”¹¹² Az intézetben szabadidős tevékenységként működő énekkar 5 tagja külön jutalomban részesült, ugyanis anyák napi beszélőre hívhatták hozzátartozóikat, elsősorban gyermekeiket. Az általam készített interjúk során mind a két gyermekes fogvatartott édesanya, mind a nevelő nagy eseményként számoltak be a cikkben is említett programról. Az általam megkérdezett egyik fogvatartott elmondta, hogy nagy erőt adott számára, hogy gyermekei előtt énekelhetett és a dalokat ők is meghallgatták, majd utána családiasabb környezetben, egy fenti elkülönített szobában tölthettek el időt egymással.¹¹³ Karácsony alkalmából a fogvatartottak ajándékokat készítenek gyermekeiknek, például karácsonyfadíszeket, karácsonyi üdvözlőlapokat. A Börtönújságban ehhez találnak útmutatót, amelyben ábrákkal szemléltetve nyújtanak segítséget azok elkészítéséhez.¹¹⁴

Meg kell említeni az egyik talán legnagyobb hatást gyakorló programot, a meseterápiát magába foglaló Esti mese programot.¹¹⁵ Az elképzelést angol mintára 2010-ben valósították meg először a Heves Megyei Bv. intézetben, mely keretében az önkéntesen jelentkező női fogvatartottak CD-re mondhatták fel gyermekeik kedvenc meséjét, amelyet ezután ajándékként hazaküldhettek a hozzátartozók részére. 2011-ben újabb programelemként jelent meg, hogy a fogvatartottak meseterápiás foglalkozást tartottak a fogyatékos gyermekotthon lakóinak. 2012 nyarán egy tábor keretében „öt fogvatartott nő büntetésfélbeszakítás keretében tíz napot tölthetett gyermekeivel a paloznaki Meseterápia Központban. A foglalkozások lehetőséget biztosítottak a családi konfliktusok rendezéséhez,

¹¹¹ Börtönújság, 2011. jún. p. 2.

¹¹² Börtönújság, 2012. júl. p. 11.

¹¹³ Kutatás I.

¹¹⁴ Börtönújság, 2009. dec. p. 8.

¹¹⁵ Börtönújság, 2012. okt. p. 3.

az anya-gyermek kapcsolat újjáépítéséhez, és felkészítették a résztvevőket a szabadulás utáni sikeres reintegrációra”.¹¹⁶

Jelen dolgozatomban szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy számos olyan lehetőség áll a büntetés-végrehajtás rendelkezésére, amelyek keretében segítséget nyújthatnak a bebörtönzött anyák lelki egyensúlyának fenntartására, a gyermekeikkel való közös programok keretében.

Véleményem szerint ezen eseményeket minél több intézetben, minél szélesebb körben kellene bevezetni a büntetés-végrehajtási programba. Azonban elengedhetetlen annak megállapítása, hogy az egyes programok sikerüket csak úgy érhetik el, ha az édesanya annak komolyságát, és érzelmi mélységét képes felismerni. Éppen ezért elsősorban az édesanya anyaságtudatát kell erősíteni, hogy képes legyen megfelelő érzelmeket közvetíteni gyermeke felé, amely a gyermek egészséges fejlődéséhez elengedhetetlen. Kutatásom eddigi tapasztalatai alapján teljes mértékben támogatom azon programok megvalósítását is, amelyet a szülő anya nem kizárólag saját gyermekével közösen valósít meg, hanem más, például nevelőintézeti, óvodai, egyéb rászorult gyermekekkel való kapcsolatfelvételt tesz lehetővé. Bármilyen olyan tevékenység, amelyben a fogvatartott nő azt érzi, hogy egy gyermek mennyi boldog pillanatot tud okozni, csak erősíti az anyai ösztönök kialakulását.

7. Egy megoldás – a meseterápia

Továbbiakban a meseterápiával foglalkoznék, mint legmeghatározóbb, és a gyermekkel bármely korban elkezdhető, és folyamatosan alkalmazható kapcsolatki alakító módszerrel. Boldizsár Anikó szerint minden élethelyzetnek van mesebeli párja.¹¹⁷ A „mese nem más, mint egy olyan történet, amely képes összerendezni a káoszt, és a helyére állítani egyfajta teljességet”. A mesék pozitív hatása elsősorban a mesélő személyének köszönhető, amelynek eredményeképpen megnyugtató, vigasztaló hatás váltható ki, ezért fontosabb a mesemondás művészete, mint maga a mese. Nagy odafigyelést igényel.¹¹⁸ Mesehallgatás közben a hallgatóság, - legyen akár szó felnőttekről, gyermekekről - intenzív fókuszált figyelemmel koncentrál a történet elejétől a végéig. „Ennek létrejöttéhez nyugodt körülményekre van szükség, és olyan történetmondóra (mesemondóra), aki nonverbális

¹¹⁶ Börtönújság, 2012. okt. p. 3.

¹¹⁷ Boldizsár 2010; p.21.

¹¹⁸ Boldizsár i.m. p. 23.

síkon (arcjáték, gesztusok, testbeszéd) is közvetíti a történetet.”¹¹⁹ Ebben a transznak nevezett állapotban a gyermek mélyebben sajátít el ismereteket, és könnyebben fogad be információkat, ugyanis nyugodt, éber és koncentrált.¹²⁰ Boldizsár Ildikó felhívja a figyelmet továbbá arra is, hogy az a gyermek, aki édesanyja (édesapja) ölében hallgatja a szülő felolvasását, az alapvető biztonságon túl az együttmesélés élményét is átéli.

A szerző könyvében lélektani mesetipológiai szempontból több különböző csoportba sorolja a történeteket, amelyek a következők:

- a) Azok a mesék, amelyek célja az addig rejtett probléma felszínre kerülése, azok felismerése és kimondása,
- c) amelyek a tévedésekről, rossz választásokról és a balszerencsés döntésekről tartanak görbe tükrök a hallgató elé, így a hallgató saját negatív tulajdonságaival néz szembe,
- d) egyén és a közösség viszonyáról szóló mesék, amelyben elfogadhatja, vagy éppen elutasíthatja a közösségtől való különbözőséggel járó előnyöket és hátrányokat,
- f) a hallgató egész sorsát befolyásoló, elsősorban változásra felszólító, szellemi lehetőséget megnyitó mesék.¹²¹

Ezek a mesék meglátásom szerint képesek hatni a gyermekre és a fogvatartott nőkre egyaránt. A fogvatartott nő intézetbe kerülése egy olyan élethelyzetet teremt számára, amelynek feldolgozásához, megértéséhez, illetve a szükséges változtatások felismeréséhez segítséget nyújthatnak a mesék is. Egy belső foglalkozás keretében a fogvatartott nő lelki folyamatainak kiegyensúlyozása elérni kívánt cél lehet, amellyel pozitív hatást lehet elérni mind a gyermekhez való hozzáállás, a család fontosságának kiemelése, valamint a szabadulás utáni cselekedeteinek helyes megválasztása tekintetében is. A meseterápia jelentőségét én abban látom, hogy a fent említetteken kívül az anya és gyermek közös érzelmeire, kapcsolatuk elmélyítésére is szolgál. Először a fogvatartott nők előtt kell világossá tenni, hogy a gyermek számára ez mennyire fontos lehet. Véleményem szerint azon lehetőség, hogy az édesanya CD-re mondja fel gyermeke kedvelt történetét, még nem lesz képes a gyermek számára az anyai közelséget és biztonságot nyújtani.¹²² A gyermeknek a mesét elsősorban olyan embertől kell hallania, aki számára biztonságot nyújt.

A mesék által közvetített üzenet szempontjából is jelentős szerephez juthat az intézetben belül folytatott meseterápiás foglalkozás, ugyanis meglátásom szerint az édesanya

¹¹⁹ Boldizsár i.m. p. 319.

¹²⁰ Boldizsár i. m. p. 320.

¹²¹ Boldizsár i.m. p. 39-40.

¹²² Megjegyezném, hogy még ezen lehetőség is nagyon ritkán adódik az édesanya számára.

szabadságelvonással járó büntetésének gyermekkel való közlésének és a gyermek általi megértetésének egyik eszköze lehet. Azonban az üzenet átadásának fontos eleme a nyugodt környezet megteremtése, amelyre a családi szobák kialakítását látnám megfelelő helyszíneknek.

VII. Új Bv. Kódex

A törvény dolgozatom témáját közvetlenül érintő változást eredményező rendelkezései a kapcsolattartási formákra,¹²³ illetőleg a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának elhalasztására¹²⁴ vonatkoznak. (Az anya-gyermek együttes elhelyezésére vonatkozó szabályok változatlanok maradnak.) A Kódex hatályba lépésével a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának elhalasztása már az egyéves¹²⁵ módosított időtartammal kerül át a Be.-ből, ami feloldja a gyermekekre vonatkozó diszkriminatív megkülönböztetést. A Kódex a kapcsolattartási formákat külön nevesíti a „Szabadságvesztés végrehajtása” című V. fejezet alatt, így rendszertanilag is kikerül az elítéltet megillető jogosultságok közül. Új kapcsolattartási formák jelennek meg,¹²⁶ illetőleg a régiek más néven kerülnek a Kódexbe (levelezés, telefonbeszélgetés a bv. intézet által biztosított telefonnal, csomag küldése és fogadása, látogató fogadása, látogató bv. intézeten kívüli fogadása, kimaradás, eltávozás). A szülői felügyeleti jog korlátozott módosuló jogként jelenik meg. Véleményem szerint azonban ezek a változtatások nem segítik elő közvetlenül a mély anya-gyermek kapcsolat kialakítását.

VIII. De lege ferenda javaslatok

Javasataim indokait, és igazságszolgáltatásban való megjelenésük létjogosultságának okait az egyes fejezetekben már kifejtettem, így elsősorban itt tényszerűen foglalnám össze javaslataimat.

1. Anya-gyermek közös elhelyezésének időtartamára vonatkozó javaslat

Az anya-gyermek közös elhelyezésére külön erre kialakított részlegben van szükség. Az együttes elhelyezés megfelelő időtartamát rugalmas szabályozással kell megállapítani, amely igazodik az elítélt nő szabadságvesztés-büntetésének tartamához. A kötelező időtartamot 6 hónapban célszerű megállapítani, és a 6 hónap letelt után abban az esetben

¹²³ Bv. Kódex 173. §

¹²⁴ Bv. Kódex 39. § (3) bek.

¹²⁵ Bv. Kódex: (3) El kell halasztani - kérelem nélkül, hivatalból is - a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdését annak az elítéltnak az esetében, aki

a) a tizenkettedik hetet meghaladó várandós, legfeljebb a szülés várható idejét követő első év végéig,

b) egy évesnél fiatalabb gyermekét gondozza.

¹²⁶ Az eltávozás és a kimaradás a jutalmaknál is megmarad, azonban azok ezeken felül engedélyezhetők.

engedélyezhető a további közös elhelyezés legfeljebb a gyermek 1 éves koráig, amennyiben a fogvatartott nő ez idő alatt szabadul, hogy ebben az esetben az anya és gyermek együtt kerüljön haza, családi környezetbe.

A jelenleg egyéves időtartamban meghatározott közös elhelyezésre vonatkozó rendelkezés és a még korábbi, azaz 6 hónapos időtartamra vonatkozó szabályokat összhangba kell helyezni. Így az 5/1998 IM Rendelet 22/A. §-ának, valamint a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának intézkedéseinek [1-1/65/2003. (IK. Bv. Me11. 8.) 1. pont; 1-1/35/1999 (IK.BV.Mell.6.) 16. e) pont] módosítására van szükség. A Be. 591. § (3) bekezdését is módosítani kell az új törvény hatályba lépéséig, mert ez diszkriminatív azon gyermekekre nézve, akiknek szülőjét 2013. július 1-je óta ítélték szabadságvesztés-büntetésre.

2. Az anya-gyermek kapcsolat kialakítására és fejlesztésére vonatkozó javaslat

2.1. Minden bv. intézetben célszerű létrehozni a fogvatartott nők számára olyan *csoportos foglalkozásokat*, amelynek elsődleges célja az anya-gyermek kapcsolat kialakítása és fenntartása, így közvetve az anya mentális egészsége, a gyermek egészséges lelki fejlődése.

a) Az anya-gyermek részlegben elsősorban olyan programra lenne szükség, amely a fogvatartott nőben az anyaságtudatot, illetőleg az anya családban betöltött szerepét erősíti, akár civil szervezetek családépítő programjait intézetbe történő alkalmazásával is.

b) A nem közös elhelyezésre szolgáló büntetés-végrehajtási intézetekben két típusú foglalkozást látok célszerűnek.

Az egyik, ahol az anyák egymással 5-10 fős csoportokban meg tudják beszélni, hogy milyen a kapcsolatuk gyermekükkel, valamint, hogyan tartják fent azt. Vezetését, egy pedagógus végzettségű külső személy látná el, aki képes elnyerni a fogvatartottak bizalmát. A hangsúly elsősorban azon van, hogy a fogvatartott el tudja mondani azt is, ha öröm éri, illetőleg ha bánat, ezáltal könnyebben legyen képes kezelni a bebörtönzést, a család elvesztését.

A másik program keretében egy gyermekneveléssel foglalkozó pszichológus, illetőleg pedagógus arról tartana előadást a fogvatartott nők számára, hogy/hogyan:

- a gyermekben milyen folyamatok játszódnak le a nő bebörtönzésének hatására,
- tudja az anya gyermekének elmondani büntetés-végrehajtási intézetbe kerülésének tényét, illetve annak okait,
- kell a gyermekkel szemben a megfelelő reakciót tanúsítani az egyes helyzetekben,

- milyen nevelési módszerekkel lehet a gyermek esetleges kriminalitását megakadályozni.

Ennek keretében kiemelt szerephez kell jutnia a *meseterápia* bevezetésének, amely segíti a fogvatartott nő személyiségfejlődését, valamint a gyermek és anya közötti könnyebb tartalom-közvetítő kommunikációs csatornát képez.

2.2. A büntetési-végrehajtási intézetekben külön *családi szobák* kialakítására van szükség, amely teret adna a meseterápia megvalósítására, illetve a programban részt nem vevő nők számára a látogatások alkalmával megfelelő környezetben lenne elmélyíthető a kapcsolat a gyermekkel anélkül, hogy a gyermeket negatív hatás érné.

A látogatásokat *rendszeresíteni* kell, hogy mind az anya, mind a gyermek számára egy biztos pontot jelentsen, és erőt adjon a kapcsolat látogatások közti kiegyensúlyozott fenntartásához, illetve a mindennapi cselekedeteikhez.

Számos büntetés-végrehajtási intézetben lenne célszerű megvalósítani az egyes családi programokat, táborokat, illetőleg minden olyan programot, amely elsősorban a gyermekek segítésére irányul. (Például játékonysági koncertek, színházi darabok, meseolvasás nevelőotthonban elhelyezett gyermekeknek.)

A javaslatok megvalósulása esetén létrejöhet egy folyamat, amely eredményeképpen az anyára, gyermekre, illetőleg az anya-gyermek kapcsolatra gyakorolt negatív hatás a legminimálisabb szintre csökkenthető.

Mellékletek:

- Kérdőív I.
- Kérdőív II.

(A megkérdezettek által legtöbbször megjelölt válasz szemléltetésével.)

KALOCSAI FEGYHÁZ ÉS BÖRTÖN

K É R D Ő Í V

Köszönöm, hogy megtisztel azzal, hogy kitölti ezt a kérdőívet kutatási munkám segítése végett. A kérdőív kizárólag kutatási célt szolgál.

Ön életkora: 39 év

1. Ön milyen fokozatban tölti büntetését?

- a) Fogház
☒ b) Börtön
 c) Fegyház

2. Jelenleg milyen tartamú szabadságvesztését tölti? (év, hónap)

Összesen: 6.5 év
 Ebből letöltött idő: 3.5 év
 Hátralévő idő: 3.0 év

3. Átkerült- e Ön a szabadságvesztés végrehajtásának ideje alatt enyhébb végrehajtási fokozatba?

- a) Igen.
☒ b) Nem.

4. Ön enyhébb végrehajtási szabályok alá tartozó? (EVSZ)

- a) Igen.
☒ b) Nem.

5. Ön házas?

- ☒ a) Igen.
 b) Nem.

6. Önnek van gyermeke?

- ☒ a) Van.
 b) Nincs.

7. Hány gyermeke van?

- a) 1
 b) 2
☒ c) 3 vagy több

8. Szabadulása után tervez Ön újabb gyermeket?

- a) Igen.
☒ b) Nem.

9. Gyermeke/ gyermekei neme?

- a) Fiú.
 b) Lány.
☒ c) Fiú és lány gyermekem is van.

KALOCSAI FEGYHÁZ ÉS BÖRTÖN

10. Gyermek/ gyermekei életkora? (intézetbe kerülés időpontjában)

- a) 1 évnél fiatalabb (....fő)
- b) 1 és 3 év közötti (....fő)
- ☒ c) 3 és 7 év közötti (....fő)
- ☒ d) 7 és 14 év közötti (....fő)
- e) 14 és 18 év közötti (....fő)
- ☒ f) 18 év feletti (....fő)

11. Gyermek/ gyermekei kerültek-e már büntetés-végrehajtási intézetbe?

- a) Igen.
- ☒ b) Nem.

12. Milyen gyakran látogatják Önt?

2-3 havonta

13. Ön milyen gyakran látja gyermekét/gyermekeit? Mennyi ideje látta Öt/Őket utoljára?

• havonta
• évente

14. Amennyiben gyermek/ gyermeke személyesen nem látogatja, ennek mi az oka?

- ☒ a) Az intézet távolsága az Ön lakóhelyétől.
- b) Nem jó Ön és gyermek/ gyermeke között a viszony.
- c) Rokonok ellenzik.
- d) Ön nem tudja, hogy gyermek/ gyermeke jelenleg hol tartózkodik.
- e) Nem szeretné, ha ilyen állapotban látná Önt gyermek/ gyermeke
- f) Egyéb:

15. Milyen gyakran beszél telefonon gyermekével?

• havonta
• évente 2-3x

16. Milyen gyakran kap levelet?

- a) Hetente
- ☒ b) Kéthetente
- c) Havonta
- d) Kéthavonta
- e) Félévente
- f) Nem küldök levelet

17. Milyen gyakran kap csomagot?

- ☒ a) Havonta
- b) Kéthavonta
- c) Félévente

KALOCSAI FEGYHÁZ ÉS BÖRTÖN

d) Nem kapok csomagot

18. Ön milyen gyakran küld levelet?

- a) Hetente
- ☒ b) Kéthetente
- c) Havonta
- d) Kéthavonta
- e) Félévente

19. Ünnepek alkalmával mennyiben változik meg a levél hangvétele? Hogyan okoz meglepetést gyermekének?

• ajándékot veszlek
• rajzokat
• levelet írok
• levelem visszatér

20. Ki vigyáz most kiskorú gyermekére?

- ☒ a) A gyermek édesapja vigyáz rá.
- b) A gyermek testvére vigyáz rá.
- c) Állami gondozásban van, nevelőintézet gondoskodik róla.
- ☒ d) Nagyszülők viselik gondját.
- e) Egyéb:.....

21. Tudja-e gyermeke, hogy jelenleg Ön hol tartózkodik?

- ☒ a) Igen, tudja, hogy Ön büntetés-végrehajtási intézetben van.
- b) Nem, gyermekem úgy tudja, hogy

22. Ön vállalná-e, hogy részt vesz családsegítő reintegrációs (visszailleszkedő) programon, amely a gyermekkel való kapcsolatépítést szolgálná?

- ☒ a) Igen.
- b) Nem.

23. Hogyan érzi, mennyire tudja megbeszélni fogvatartott társaival gyermekének hiányát?

- ☒ a) Amelyik Nőknek szintén van kiskorú gyermeke, szoktunk a témáról beszélgetni.
- ☒ b) Ez egy olyan belső dolog, amelyet inkább megtart magának, egyedül küzdi le a büntetés kitöltéséig hátra lévő napokat.
- c) Egyéb:

24. Segít-e Önnek, ha el tudja mondani a hasonló helyzetben lévő édesanyáknak, hogy mi bántja?

KALOCSAI FEGYHÁZ ÉS BÖRTÖN

- ☒ a) Igen.
- b) Nem.

25. Önnek megszüntették-e szülői felügyeleti jogát?

- a) Igen.
- ☒ b) Nem.

Köszönöm, hogy válaszaival segítette munkámat!

Kitöltve: 2014. augusztus hó napján

KÉRDŐÍV

Köszönöm, hogy megtisztel azzal, hogy kitölti ezt a kérdőívet kutatási munkám segítése végett. A kérdőív kizárólag kutatási célt szolgál.

Ön életkora: 34 év

1. Ön milyen fokozatban tölti jelenleg büntetését?

- a) Fegyház
- ☒ b) Börtön
- c) Fogház

2. Ön házas?

- ☒ a) Igen
- b) Nem

3. Önnek hány gyermeke van?

- a) 1
- b) 2
- ☒ c) 3 vagy több

4. Hány évesek gyermekei?

- a) 1 év alatti (...fő)
- b) 1 és 3 év közötti (...fő)
- ☒ c) 3 év és 6 év közötti (...fő)
- ☒ d) 6 év és 14 év közötti (...fő)
- e) 14 és 18 év közötti (...fő)
- f) 18 év feletti (...fő)

5. Mennyi idő az anya-gyermek részlegben Önnel együtt elhelyezett gyermeke?

- a) 1 hónaposnál kevesebb
- b) 1 hónapos és 3 hónapos közötti
- ☒ c) 3 hónapos és 6 hónapos közötti
- d) 6 hónapos és 9 hónapos közötti
- e) 9 hónapos kornál idősebb

6. Az intézetből való szabadulása után Ön szeretne újabb gyermeket vállalni?

- a) Igen
- ☒ b) Nem

7. Jelenleg milyen tartamú szabadságvesztését tölti?

- a) 1 évnél kevesebb
- ☒ b) 1 év és 3 év közötti
- c) 3 év és 5 év közötti
- d) 5 év és 10 év közötti
- e) 10 évnél hosszabb

8. Volt-e már korábban büntetés-végrehajtási intézetben?

- a) Igen
b) ☒ Nem

9. A részlegből való eltávozás után mennyi ideig kell még büntetés-végrehajtási intézetben maradnia?

- a) ☒ 1 évnél kevesebb ideig
b) 1 év és 3 év között
c) 3 év és 5 év között
d) 5 év és 10 év között
e) 10 évnél több ideig

10. Az anya-gyermek részlegből történő áthelyezése után ki vigyáz majd gyermekére?

- a) ☒ Édesapja
b) Az Ön szülei
c) Testvére vigyáz rá
d) Állami nevelésbe kerül
e) Egyéb:.....

11. Látogatják-e Önt és gyermekét az intézetben? Milyen gyakran?

- a) ☒ Nem
b) Igen, hetente.
c) Igen, havonta.
d) Igen, 2 havonta.
e) Igen, több, mint 2 havonta.

12. Hogyan tartja a kapcsolatot az intézetben kívül maradt gyermekével?

- a) Meglátogatja Önt a büntetés- végrehajtási intézetben.
b) ☒ Levelezéssel tartják a kapcsolatot.
c) ☒ Telefonon tartják a kapcsolatot.
d) A személyes látogatásokon keresztül tud üzeni, ajándékot küldeni kint lévő gyermekének.
e) Egyéb:.....

13. Hogyan készül gyermekétől való elválásra az együttes elhelyezés idejének leteltekor? (Például több időre próbálja magára hagyni gyermekét, hogy szokja a távolságot Öntől)

Sokszor van már anyáé felügyelet alatt.....
.....
.....

14. Milyen eszközzel próbálja fenntartani továbbra is a kapcsolatot gyermekével a részlegből való kikerülés után?

Látogatás, levelezés.....
.....
.....

15. Kivel tudja megbeszélni gyermekével kapcsolatos gondolatait a büntető-végrehajtási intézetben?

- a) Nevelővel
- ☒ b) Védőnővel
- c) Fogvatartott társaival
- d) Szakemberrel
- e) Senkivel, magamban tartom.
- f) Egyéb:.....

16. Hogyan érzi, mennyire tudja megbeszélni fogvatartott társaival gyermekének/intézetben kívül maradt gyermekeinek nevelését, hiányát?

.....*szoktam megbeszélni, így értem a hiányát*.....
nehézen.....
sehol.....

17. Hogy érzi, mi az, amit Ön gyermekének nem tud megadni a részlegben való tartózkodás ideje alatt?

.....*családot, a magánéletét*.....

18. Tudja-e, hogy Ön hova kerül áthelyezésre a részleg elhagyása után?

- a) Igen
- ☒ b) Nem

Köszönöm, hogy válaszaival segítette munkámat!

Kitöltve: 2014. szeptember hó ... napján

Forrásjegyzék

Felhasznált irodalom:

- 1) Freud 1993=Anna Freud: Normalitás és patológia a gyermekkorban; ANIMULA; Budapest 1993.
- 2) Boldizsár 2010=Boldizsár Ildikó: MESETERÁPIA - mesék a gyógyításban és a mindennapokban; Második kiadás; Magvető Bp. 2010.
- 3) Clauss - Hiebsch 1980=Günter Clauss – Hans Hiebsch: Gyermekpszichológia; hatodik kiadás; Akadémiai Kiadó; Bp. 1980.
- 4) József 2011=József István: Fejlődépszichológia; Kaposvári Egyetem, Kaposvár 2011.
- 5) Juhász 2010=Juhász Zsuzsanna: A fogvatartott nők és gyermekeik védelméről; In: Acta Jur. et Pol.; Tomus LXXIII. Fasciculus 27.; Szeged 2010.
- 6) Juhász 2011=Juhász Zsuzsanna: A fogvatartott szülők gyermekei; In: Forum; Acta Jur. et Pol.; Szeged 2011/1.
- 7) Juhász 2009=Juhász Zsuzsanna: A női börtönnépességről; In: Acta Jur. et Pol.; Tomus LXXII. Fasciculus 10.; Szeged 2009.
- 8) Nagy 2010=Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része; második átdolgozott kiadás; HvgOrac 2010.
- 9) Tanács 2014=Tanács Eszter Tamara: A nők fogvatartásának speciális aspektusai; Börtönügyi Szemle 2014/1.
- 10) Tóth 2011=Tóth Mariann: Női elítéltek mentális egészségének pszichoszociális meghatározói börtönkörnyezetben, Pécsi határőr tudományos közlemények XII. kötet; Magyar Hadtudományi Társaság Határ Szakosztály Pécsi Szakcsoport; Pécs 2011.

Folyóiratok:

- 1) Börtönújság 2009. december (CXII. évfolyam)
- 2) Börtönújság, 2011. június (CXV. évfolyam)
- 3) Börtönújság, 2012. július (CXV. évfolyam)
- 4) Börtönújság, 2012. október (CXV. évfolyam)

Jogsabályok:

- 1) Alaptörvény
- 2) 2013. évi CCXL. törvény - a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról (Bv. Kódex)
- 3) 2012. évi C. törvény - a büntető törvénykönyvről (Btk.)
- 4) 1998. évi XIX. törvény – a büntetőeljárásról (Be.)
- 5) 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről
- 6) A gyermekek jogairól szóló New York-i Egyezmény (1991. évi LXIV. törvény)
- 7) 1979. évi 11. törvényerejű rendelet - a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról (Bv. tvr.)
- 8) 5/1998 (III. 6) IM rendelet - a fogvatartottak egészségügyi ellátásáról
- 9) 6/1996 (VII. 12.) IM rendelet - a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól

Egyéb:

- 1) A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/35/1999 (IK.BV.Mell.6.) OP intézkedése a fogvatartottak nyilvántartására és egyes ügyeinek intézésére vonatkozó eljárásról
- 2) A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/51/2001. (IK Bv. Mell. 8.) OP intézkedése a fogva tartás időtartama alatt született gyermek és hozzátartozói kapcsolattartásának biztosításáról
- 3) A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/65/2003. (IK. Bv. Me11. 8.) OP intézkedése az anya és fogva tartása alatt született gyermeke együttes elhelyezésének eljárási szabályairól
- 4) Alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-3616/2012. számú ügyben
- 5) Council of Europa Parliamentary Assembly Recommendation 1469 (2000) = Recommendation 1469 (2000) Mothers and babies in prison
- 6) Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Rec (2006) 2. ajánlása az Európai Börtönszabályokról

- 7) European Parliament 2007/2116 (INI) = European Parliament 2007/2116 (INI) The situation of women in prison and the impact of the imprisonment of parents on social and family life
- 8) Parliamentary Assembly Resolution 1663 (2009) Women in prison

Internetes források:

- <http://ecsizmadia-human.blogspot.hu/2011/05/zagon-istvan-az-any-meg-szulo.html>
- <http://www.prisonstudies.org/country/hungary>
- <http://rmk.hu/bortonmisszio/index.php> =
http://rmk.hu/bortonmisszio/index.php?p=100&id=15&misszid=B%C3%B6rt%C3%B6nmisszi%C3%B3&pg_title=Aktu%C3%A1lis%20h%C3%ADreink,%20inform%C3%A1ci%C3%B3k&progid=Aktu%C3%A1lis&tipusid=H%C3%ADr,%20inform%C3%A1ci%C3%B3